

Юридичний Вісник України
ВСЕ ПРО ЗАКОНИ – В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 11 (1571)

1–15 ЧЕРВНЯ 2026 РОКУ

**Ліберальне кримінальне право —
від слова свобода (ліберо)**

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Відповідальність водіїв за відмову від огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння

► стор. 8

Фінмоніторинг законності застави

► стор. 9

Олександр Копиленко:

Хто б там що не казав, академічна освіта — це особливе соціальне благо

► стор. 19–21

Українська цивілістична наука в обіймах практики

► стор. 22–23

Захист конституційних прав громадян України у досудовому розслідуванні:

Адвокатський контекст

► стор. 24–25

Директива (ЄС) 2026/1021 Європарламенту та Ради від 29 квітня 2026 року

(інформаційно-аналітичний огляд)

► стор. 26–32

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія на II півріччя 2026 року.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти та безпосередньо в редакції тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Ліберальне кримінальне право — від слова свобода (ліберо)

Сказати, що воно — вітчизняне кримінальне право є ліберальним, то це буде не зовсім точно. Це залежить від того, для кого або за який злочин. Судить самі. Вищий антикорупційний суд затвердив угоду про визнання винуватості між прокуратурою та колишнім головою Верховного Суду Всеволодом Князевим, в результаті якої він отримав 5 років позбавлення волі.

Обвинувачений повністю визнав свою вину у інкримінованому йому діянні, погодився надати викривальні покази про співучасників та отримати реальний строк колонії з конфіскацією майна. При цьому САП заявила, що Князев отримав 5 років реального позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади у судових та правоохоронних органах строком на три роки. У нього конфіскують квартири та будинки, а також понад 200 тисяч доларів США особистих заощаджень.

Ну і вишенька на торті цього кримінального покарання — це вимога повернути 1 248 700 доларів США, які були предметом неправомірної вигоди. І щоб не було приводу для обурення, ексголова Верховного Суду має спрямувати на підтримку ЗСУ через БФ «Повернись живим» ще 1 04 600 доларів США.

Не варто було б описувати всю цю комедію з виконанням цим фігурантом кримінальних норм, але бажано дослідити, як усе відбувалося. Ми, по справі Князева, чули лише про вирок та угоду зі слідством. Бажано нагадати, як змінювались аргументи та риторика ексголови ВС у цій справі, як він державні повноваження обертав у власні статки. Спочатку ми чули про дещо цікаве: про «не ту сумку», про «кошти на зберіганні», про «підкинута гроші», а також про «незаконні обшуки» інших суддів ВС. Проти них він згодом дав викривальні показання. Слід нагадати, що максимальне покарання за його обвинуваченням мало б бути 12 років (не п'ять, сім чи вісім). Це про питання співмірності діяння та покарання. Фактично в ув'язненні він перебуватиме трохи більше 4 років. І ще три роки триватиме заборона на роботу в правоохоронних чи судових органах. Уявляєте безробітного ексголови ВС на волі? Залишиться він в країні чи відправиться за кордон після завершення кримінально-правових відносин з державою? У ЗСУ його точно не побачать. Бо куля вона не дурепа. Вона знайде те, що треба.

Тепер порівняймо співмірність діяння та покарання з іншим, цілком практичним випадком. На Київщині судитимуть командира військової частини за недбалість під час закупівлі 100 точок доступу. Через ігнорування моніторингу цін на обладнання воно було придбано у п'ять разів дорожче за ринкову вартість. Державі такими діями завдано збитків на понад 1 млн грн. Обвинуваченому загрожує до 8 років позбавлення волі. До суду вже скеровано обвинувальний акт прокурором Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Центрального регіону за ч. 4 ст. 425 КК України.

У жовтні 2023 року до військової частини надійшли телеграми керівництва, якими командир доручено організувати закупівлю 100 комплектів точок доступу для забезпечення зв'язку з очікуваною вартістю 1 млн 650 тисяч грн. При цьому перед проведенням закупівлі його зобов'язали провести необхідний моніторинг ринкових цін та уточнити очікувану вартість обладнання з метою недопущення переплати. Однак обвинувачений не забезпечив виконання цих вимог, не довів їх до відповідальних осіб та не проконтролював проведення необхідного аналізу ринку. Унаслідок цього закупівлю проведено без уточнення реальної вартості обладнання. Надалі він уклав договір із суб'єктом господарювання на постачання 100 комплектів точок доступу за завищеною ціною, після чого постачальнику перераховано бюджетні кошти. Тепер йому «світить» 8 років ув'язнення. Про яку співмірність діяння та покарання в цих двох випадках може йтися? Робіть висновок самі. Хоча в першому випадку тяжкість злочину є неспівмірною з другим випадком. А в другому випадку покарання фігурант скоріше за все відбуде «від дзвінка до дзвінка». Хоча в обох випадках діє принцип так званої невідворотності покарання. Що є, те й є.

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

6 червня —
Олександр ДУДОРОВ,
д.ю.н., професор,
заслужений діяч науки
і техніки України

8 червня —
Ольга КОВАЛЬСЬКА,
адвокатка,
позаштатна
кореспондентка ЮВУ

11 червня —
Ганна ІГНАТЬЄВА,
начальниця Терито-
ріального управління
ДСА України в Дніпро-
петровській області

14 червня —
**Володимир
ФЕДОРЧЕНКО**,
ректор Київського уні-
верситету туризму,
економіки і права, док-
тор педагогічних наук

18 червня —
Ігор КОЛІУШКО,
голова правління Цен-
тру політико-правових
реформ, викладач НУ
«Києво-Могилянська
академія»

20 червня —
Василь КОСТИЦЬКИЙ,
д.ю.н., професор,
академік НАПрНУ,
заслужений юрист
України

Колективи видавництва «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігриває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ СТАТУС ТЕРИТОРІЙ

Про перелік територій бойових дій або тимчасово окупованих рф

Набрав чинності наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 26 травня 2026 р. № 987, яким викладено в новій редакції Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією.

Як прокоментували у Нотаріальній палаті України, новий Перелік сформовано з урахуванням Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад. Оновлено структуру документа — тепер Перелік має уніфіковану таблицю з дев'ятьма графами, що детально описують адміністративний статус територій, періоди бойових дій та стан функціонування інформаційних систем.

Такий підхід має спростити використання даних для державних органів, бізнесу та громадян. Для кожної адміністративно-територіальної одиниці зазначаються: код та найменування території; статус території (територія можливих бойових дій, територія активних бойових дій або тимчасово окупована територія); дата початку та дата завершення відповідного статусу; підстава для віднесення території до відповідної категорії.

Формою Переліку також передбачено окрему графу щодо функціонування інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем і ресурсів на відповідній території. «Новий Перелік забезпечує більш чітке відображення зміни статусу територій у часі, що має важливе значення для застосування податкових пільг, земельного законодавства, соціального забезпечення, державної підтримки бізнесу та інших нормативно-правових актів, які пов'язують виникнення правових наслідків із перебуванням території у статусі бойових дій або тимчасової окупації. Перелік застосовується у випадках, коли згідно з вимогами законодавства виникнення, зміна або припинення прав та обов'язків пов'язуються зі статусом території, на якій ведуться (велися) бойові дії або яка є тимчасово окупованою рф», — зазначили у НПУ.

■ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

Готуємося до річниці прийняття Основного закону

У Верховній Раді України провели круглий стіл «Тридцять років Конституції України: здобутки та виклики сучасності».

Тридцять років тому Україна отримала не просто Основний Закон. Конституція стала суспільним договором, який визначив фундамент нашої державності, права і свободи людини, систему влади та стратегічний напрям розвитку країни. До дискусії долучилися народні депутати України II скликання, які безпосередньо працювали над текстом Конституції та ухвалювали її у 1996 році. Вдячний їм за цей історичний внесок. За три десятиліття Конституція пройшла випробування державотворенням, політичними кризами, реформами та повномасштабною війною. Сьогодні вона працює в умовах, які її автори навряд чи могли уявити.

Під час круглого столу говорили про конституційну стабільність, неухильне дотримання процедур, роль Конституційного Суду, нереалізовані положення Основного Закону та подальший розвиток конституційного процесу після завершення воєнного стану. Конституція України не є застиглим текстом. Але будь-які зміни до неї мають бути відповідальними, виваженими й відбуватися виключно в межах передбачених процедур. Сьогодні ми можемо вести цю розмову лише тому, що Україна вистояла. І передусім — завдяки Силам оборони України. Слава Захисникам і Захисницям! Слава Україні!

▪ ТРИБУНА

Голос Українського народу у Верховній Раді

Верховна Рада України прийняла Постанову, якою від імені Українського народу звернулася до парламентів та урядів демократичних держав світу, міжнародних організацій та їхніх міжпарламентських асамблей із закликом.

Продовжити всебічну політичну, економічну, військову та гуманітарну підтримку України у її протистоянні повномасштабній збройній агресії російської федерації, надати Україні необхідні системи озброєння, засоби протиповітряної оборони та боєприпаси для ефективного захисту від російського терору, зокрема шляхом розширення ініціативи США та НАТО «Список пріоритетних потреб для України» (PURL) та інструменту Європейського Союзу «Дії заради безпеки Європи» (SAFE);

Підтримати зусилля, спрямовані на відновлення всеохоплюючого, справедливого та сталого миру для України, заснованого на дотриманні норм міжнародного права, зокрема на повазі до територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах, включно з територіальним морем;

Посилити санкційний тиск на ключові сектори економіки російської федерації, її «тіньовий флот», енергетичний і військово-промисловий комплекс через запровадження персональних обмежувальних заходів проти військово-політичного керівництва російської федерації за злочин геноциду Українського народу, воєнні злочини та злочини проти людяності та масові порушення прав людини в Україні, а також проти верхівки російської православної церкви за сприяння збройній агресії, та підтримати зусилля України, спрямовані на притягнення до відповідальності усіх винних у зазначених злочинах;

Сприяти створенню та функціонуванню Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України, а також механізму компенсацій за рахунок заморожених російських активів; приєднатися до інструментів міжнародного компенсаційного ме-

ханізму та ратифікувати Конвенцію про створення Міжнародної компенсаційної комісії для України;

Підтримати діяльність Міжнародної коаліції за повернення українських дітей та сприяти консолідації міжнародних зусиль, спрямованих на забезпечення невідкладного, безумовного і безпечного повернення в Україну всіх незаконно депортованих та примусово переміщених українських дітей, їх воз'єднання з родинами та відновлення їхніх прав;

Визнати незаконну депортацію українських дітей актом геноциду та підтримати притягнення винних до міжнародної кримінальної відповідальності;

Посилити міжнародний тиск на російську федерацію для припинення переслідувань громадян України на тимчасово окупованій території України за релігійною та конфесійною ознакою;

Підтримати ініціативи України щодо деокупації всієї її території, тимчасово окупованої російською федерацією;

Сприяти відновленню та відбудові України, зокрема через реалізацію програм відбудови із залученням міжнародних фінансових інституцій та системи спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй;

Гарантувати Україні чітку і незворотну перспективу набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору як найбільш надійну та довгострокову гарантію безпеки та сталого розвитку.

▪ ПРАВОСУДДЯ

Кримінальна юстиція під час війни:

Верховний Суд провів IX Київський полілог

5 червня 2026 року відбувся IX Київський полілог на тему «Кримінальна юстиція під час війни: інституційна взаємодія, відповідальність та суспільна довіра».

Захід організований Верховним Судом спільно з Вищою радою правосуддя, Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України та Програмою підтримки ОБСЄ для України в межах проекту «Підвищення якості правосуддя шляхом посилення ролі Верховного Суду у забезпеченні прозорого, підзвітного та інклюзивного правосуддя».

Київський полілог — це унікальна науково-практична платформа для відкритого багатостороннього діалогу з питань кримінальної юстиції, створена для обговорення актуальних правових викликів, пошуку узгоджених підходів та формування пропозицій, що сприяють розвитку права і зміцненню довіри до правосуддя.

Програма цьогорічного заходу охоплює стратегічні питання функціонування судової влади в умовах російської збройної агресії та передбачає проведення трьох тематичних дискусій: «Судова влада в умовах війни: як не втратити державу зсередини»; «Кримінально-правова охорона основ національної безпеки України в умовах війни»; «Виклики для кримінальної юстиції під час війни».

Також у межах заходу відбудеться презентація наукових видань, підготовлених за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України. Серед спікерів полілогу — судді Верховного Суду, Конституційного Суду України, судів першої інстанції, члени Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, провідні науковці, представники академічної спільноти та міжнародних організацій

Звернення Асоціації суддів України

Відбулося засідання Європейської асоціації суддів у Люксембурзі. Три дні роботи, 39 делегацій із 44 країн і, головне, конкретні результати для України. Офіційне відкриття відбулося в Суді Справедливості ЄС.

Під час засідання ЄАС ухвалила резолюції щодо трьох країн. У резолюції щодо Греції висловлено занепокоєння неналежною поведінкою адвокатів стосовно суддів. Резолюція щодо Литви стосується проблеми недостатньої оплати праці суддів як загрози незалежності судової влади. У резолюції щодо Польщі ЄАС звернула увагу на ситуацію в Конституційному Трибуналі та закликала виконати тимчасовий захід Європейського суду з прав людини.

Окремим важливим акцентом стала увага до України. У звіті Робочої групи ЄАС зазначено, що Асоціація суддів України звернулася до Міжнародної асоціації суддів із проханням надати висновок щодо окремих положень законопроекту № 13165-2, який стосується змін до законодавства про декларації доброчесності суддів та декларації родинних зв'язків. У зверненні українська Асоціація наголосила на підтримці реформ, спрямованих на зміцнення верховенства права, однак висловила занепокоєння тим, що окремі положення законопроекту можуть створювати ризики для незалежності суддів.

Робоча група ЄАС підготувала проект заяви для МАС, у якій було проаналізовано питання ad hoc-процедури перевірки, відсутності часових меж для перевірок, непропорційності санкції у вигляді звільнення, анонімних скарг, передчасного оприлюднення негативних рішень та можливості ухвалення рішення за відсутності судді.

Проект заяви був схвалений президіями МАС та ЄАС і на початку січня 2026 року переданий Асоціації суддів України. Участь у засіданні також дала можливість для безпосереднього спілкування з керівництвом робочих груп ЄАС, донесення ключових проблем українського правосуддя та обговорення можливості підготовки окремої заяви на підтримку судової гілки влади в Україні.

Кодекс приватного права:

Що він нам усім дає?

Верховна Рада України зареєструвала законопроект №14394 від 22 січня 2026 року, який пропонує ухвалити новий Цивільний кодекс України під назвою «Кодекс права приватного». Цей документ має стати оновленою основою для регулювання приватноправових відносин в Україні. Але що зміниться по суті?

Олег ПОДЦЕРКОВНИЙ,
д.ю.н., професор

Сьогоднішні корупційні скандали дедалі виразніше показують одну й ту саму проблему: нувориші у зв'язі з можновладцями захоплюють землю, ліси, узбережжя, надра, забудовують історичні райони міст, руйнують міський простір заради швидкої «копійчини». Чиновники нерідко поводяться так, ніби з приходом до влади вся країна переходить у їхню власність.

Це і є наочний приклад провалу держави як управителя спільних благ. Здавалося б, відповіддю мало стати посилення спроможності громадянського суспільства, розвиток механізмів безпосередньої демократії та реального контролю народу над публічними ресурсами. Але проект нового ЦК фактично рухається у протилежному напрямі.

Він цементує антинародний підхід: вибудовується навколо абстрактної автономії приватних прав, але майже не бачить колективного інтересу, спільного блага та самого Українського народу як суб'єкта.

Це особливо помітно у конструкції «права власності Українського народу». Проект повторює конституційну формулу про належність народу: землі, надр, вод та інших природних ресурсів (ст. 413), але одночасно не визнає Український народ суб'єктом приватних відносин (ст. 2). Виникає парадокс: право власності є, а власника у системі цивільного права — немає. Народ перетворюється на цивілістичне ніщо.

Тому реальним розпорядником залишається державний апарат. Дивно, що «власність народу» взагалі не викинули з кодексу — мабуть, надто вже очевидним був би конфлікт із Конституцією. Натомість перетворили цю конструкцію на декоративну: народ є «власником» лише на папері.

І це при тому, що логіка статті 13 Конституції, навпаки, спонукає до інституціалізації народу як особливого суб'єкта майно-

вих прав — через механізми безпосередньої демократії, співуправління, публічних трастів, цифрової участі громадян, спеціальних способів захисту тощо. Саме це дозволило б відокремити державу від народу та унеможливити чиновницьке свавільне розпорядження спільними благами під прикриттям «державного». Особливо в епоху, коли об'єктами спільного інтересу стають не лише надра чи ліси, а й цифрові дані, культурна спадщина, історичне середовище міст, просторове планування, алгоритми державного управління. Але все це спільне благо залишено поза кодексом. Розробникам ЦК це просто не цікаво.

Натомість проект ЦК дедалі виразніше підходить до суспільного та державного як до чогось меншшвартичного. Це видно в багатьох положеннях:

- ослаблення захисту публічного власника у спорах із добросовісним набувачем;
- казуїстичне обчислення позовної давності з моменту внесення запису до реєстру;
- легалізація конструкцій посідання із ризиком розмивання класичного речового захисту;
- сумнівна ідея письмової заяви про недійсність договору поза повноцінною судовою процедурою;

– послідовне відторгнення державних підприємств із системи цивільного права як «аномалії» приватноправового порядку.

У підсумку вимальовується доволі цілісна ідеологія: кодекс, який галасливо говорить про «тисячолітнє державотворення» у преамбулі, але структурно майже не залишає місця ані для народного суверенітету у сфері спільних благ, ані для належного захисту публічних інтересів.

І це вже не просто питання юридичної техніки. Це питання того, кому саме належатиме Україна після натискання зелених кнопок за новий ЦК.

Новий вид полювання

Здається, у нас з'явилося дисциплінарне полювання на суддів

Схема геніальна, бо вона проста. Адвокат, яка сама є учасником процесу за участю судді й, вочевидь, не надто нею задоволена, знаходить 83 постанови про закриття справ про адміністративні правопорушення у зв'язку із закінченням строків притягнення до відповідальності та подає дисциплінарну скаргу.

Ілона КАМІНСЬКА,
державний службовець

А далі починається магія. Те, що перші судові засідання були призначені в протоколі, а особи, участь яких у розгляді є обов'язковою, до суду не з'являлися — неважливо. Те, що суддя повторно призначала розгляд — неважливо, що закриття провадження за спливом строків є законним процесуальним рішенням суду — неважливо. Головне, що строк сплив. А якщо строк сплив — значить суддя недбала, несумлінна та заслуговує на догану з позбавленням доплат. Не скаржниця-адвокат, яка використовує дисциплінарну процедуру як інструмент тиску й переслідування. Не особа, яка ігнорувала виклики до суду. Не держава, яка роками недофінансовує судову систему. Не реформатори, які створили систему, де роботу судді оцінюють люди, які ніколи не здійснювали правосуддя. Не війна, повітряні тривоги, блекаути та кадровий голод.

Суддя. Суддя, який у уяві окремих скаржників та інспекторів має бути дисциплінованим рабом системи. Якому щоразу вказують на строки, обов'язки, сумлінність і підвищену суспільну увагу.

Особливо зворушує епізод недбалої поведінки — постанови були внесені до ЄДРСР не в день ухвалення, а через один-два дні. Один-два дні. Невже саме в цьому сьогодні полягає головна проблема українського правосуддя? Невже саме для цього держава оплачує дисциплінарних інспекторів, щоб вони виявили таке страшне, кричуще порушення та вимагали покарання судді?

Для мене це провадження виглядало як повноцінне кваліфікаційне оцінювання судді за 2022-2024 роки проведеного інспектором, яка вибудувала конструкцію викладу відомостей так, що вона

точно мала привести до наперед визначеного висновку — потрібно покарати.

На щастя, Третя дисциплінарна палата не підтримала цю пропозицію та відмовила у притягненні судді до дисциплінарної відповідальності. І заборонила скаржницю оскаржувати! Саме такі рішення і є справжнім захистом незалежності суддів від дисциплінарного полювання. Гарантією від необґрунтованого покарання й переслідування!

Але після таких історій виникає просте питання. Хто взагалі придумав систему, за якої державний службовець, який ніколи не працював суддею, отримує повноваження оцінювати професійну діяльність судді? Чому такі функції не можуть виконувати судді відряджені строково до ВРП або судді у відставці? Люди, які здатні відрізати недбалою суддю від перевантаженого. Несумлінність — від об'єктивних обставин. Дисциплінарний проступок — від добросовісної помилки. Найбільша загроза незалежності судді виникає тоді, коли об'єктивна оцінка його дій підміняється бажанням знайти привід для покарання.

На чому тримається держслужбовець...

Часто можна почути про низькі зарплати працівників апарату судів, державних службовців категорії «В» та працівників органів місцевого самоврядування. У великих містах зарплата на рівні 12–15 тисяч гривень часто не покриває навіть базових потреб: житло, харчування, транспорт.

Так, частина посад передбачає виконання рутинних завдань: реєстрація кореспонденції, підготовка типових відповідей, організація документообігу, фіксація судових засідань. Але від цих працівників також залежить швидкість та якість надання адміністративних і судових послуг. Без них державна машина просто не працюватиме.

Ми всі зацікавлені в тому, щоб органи влади, суди та органи місцевого самоврядування були укомплектовані професійними та мотивованими людьми. Але чи єдиним рішенням є підвищення зарплат? Можливо, варто поставити інше питання: чому не дозволити державним службовцям, які не займають керівних посад, офіційно займатися іншою оплачуваною діяльністю у вільний від роботи час? Чому секретар суду не може у вихідні працювати фотографом? Чому спеціаліст органу влади не може після роботи викладати, займатися дизайном, працювати у сфері послуг чи навіть таксувати?

Звісно, діяльність, що створює конфлікт інтересів, повинна залишатися під забороною. Але якщо такого конфлікту немає, то чому держава має обмежувати людину в можливості чесно та легально заробляти? Наприклад в Ірландії така практика існує і нікого не дивує. Натомість в Україні ми часто вимагаємо від людей повної відданості державній службі, не забезпечуючи їм при цьому гідного рівня життя.

Можливо, настав час переглянути ці підходи. Адже багато державних службовців люблять свою роботу і не хочуть її залишати. Їм просто потрібно мати можливість достойно заробляти.

Підготувала Ілона КАМІНСЬКА

Відповідальність водіїв за відмову від огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння

Другий сенат Конституційного Суду України 3 червня 2026 року на відкритій частині пленарного засідання у формі письмового провадження розглядав справу за конституційною скаргою Сластнікова Володимира Володимировича.

Під час пленарного засідання суддя-доповідач у справі Олександр Водяніков виклав зміст конституційної скарги та обґрунтування заявника.

Суддя зазначив, що Сластніков В. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України частину першу статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — Кодекс), «у частині, що передбачає відповідальність за відмову особи від проходження у встановленому порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, які знижують увагу та швидкість реакції та відповідальність, що тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік і на інших осіб — накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Зі змісту конституційної скарги та доданих до неї матеріалів убачається, що стосовно заявника було складено протокол про адміністративне правопорушення. Відповідно до протоколу Сластніков В. В. керував автомобілем з явними ознаками наркотичного сп'яніння (поведінка, що не відповідає ситуації; порушення мови та координації). Від проходження огляду у медичному закладі на вимогу працівників поліції, які зупинили його під час керування автомобілем, відмовився.

Підволочиський районний суд Тернопільської області визнав заявника винним у вчиненні адміністративного правопорушення, встановленого частиною першою статті 130 Кодексу, та наклав на нього адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у сумі 17 000 гривень із позбавленням права керування

транспортними засобами на строк один рік.

Тернопільський апеляційний суд апеляційну скаргу адвоката Сігнаєвського А. О., який діяв в інтересах заявника, залишив без задоволення, а постанову Підволочиського районного суду Тернопільської області — без зміни.

Обґрунтовуючи своє рішення, суд апеляційної інстанції вказав, що «доведеність вини та кваліфікація дій Сластнікова В. В. у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП доведена належним чином розглянутими, оціненими та викладеними у постанові суду доказами. Факт відмови Сластнікова В. В. від проходження огляду на стан наркотичного сп'яніння є правовою підставою адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 130 КУпАП, доведений належними та допустимими доказами, які зібрані у встановленому законом порядку. Адміністративне стягнення на Сластнікова В. В. накладено у відповідності до вимог ст.ст. 33–34 КУпАП, з врахуванням його особи, характеру вчиненого правопорушення, в межах санкції ч. 1 ст. 130 КУпАП, а тому підстав для скасування постанови суду та закриття справи немає».

Заявник стверджує, що чинна редакція частини 1 статті 130 Кодексу не забезпечує належної правової визначеності, створює передумови для зловживань та порушення конституційних прав громадян. Застосування положень частини першої статті 130 та статті 266 Кодексу фактично дозволяє притягати особу до адміністративної відповідальності не на основі беззаперечних доказів, а виходячи із сумнівів щодо її поведінки. Автор клопотання вважає, що законодавець створив ситуацію, коли сумнів щодо доведеності вини особи перетворюється на підставу для покарання, що прямо суперечить конституційній гарантії презумпції невинуватості.

На його думку, застосування оспорюваних приписів Кодексу порушує «право осо-

би не давати показання чи пояснення щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, оскільки встановлення відповідальності за відмову від проходження огляду фактично примушує особу до самовикриття», а також принцип індивідуального характеру юридичної відповідальності, право кожного на повагу до його гідності та заборону примусового піддання медичним втручанням без вільної згоди особи, оскільки огляд на стан сп'яніння є медичною процедурою, яка не може проводитися примусово.

Заявник зазначає, що стаття 33 Конституції України гарантує право кожного на свободу пересування, однак, на його переконання, «безпідставна зупинка транспортного засобу обмежує це право», адже в чинній редакції частини першої статті 130 Кодексу відсутні чітко визначені та вичерпні підстави для зупинки транспортного засобу й направлення водія на огляд.

Суддя-доповідач поінформував, що направив листи-запити до органів державної влади, провідних наукових установ, інституцій громадянського суспільства з відповідними питаннями, що мають фундаментальне значення для вирішення справи.

Суд дослідив матеріали справи та перейшов до закритої частини пленарного засідання. Участь у пленарному засіданні взяли суб'єкт права на конституційну скаргу Володимир Сластніков та його представник, адвокат Ганна Сластнікова.

Підготовлено за матеріалами КСУ

Фінмоніторинг законності застави

З внесенням застави за колишнього керівника *Офісу президента (ОП) Андрія Єрмака* виникла проблема, яка була майже такою ж показовою для його справи, як і саме рішення суду.

Гроші, за версією захисту, вже зібрані але банки не хочуть ставати частиною цієї операції без додаткових перевірок. Про це у п'ятницю ввечері заявив адвокат Єрмака — Ігор Фомін. За його словами, був громадський тиск навколо внесення застави на людей, які готові перерахувати гроші за колишнього керівника ОП. Це перетворилося на шоу. Будуть опубліковані прізвища і фото людей, які вносять заставу. Далі буде фінансовий моніторинг... Банки вже відмовляються здійснювати ці операції...

Головна причина — не тільки сума 140 млн грн, але й законне прикриття, розглядається справа про легалізацію понад 460 млн грн на елітному будівництві під Києвом. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) повідомили про підозру за ч. 3 статті 209 Кримінального кодексу України — легалізація майна, отриманого злочинним шляхом, вчиненого організованою групою або в особливо великому розмірі. Тому будь-які великі платежі на його користь, навіть якщо вони передбачають законну заставу на рахунок суду, автоматично стають для банку токсичною транзакцією.

14 травня ВАКС відправив Єрмака під варту на 60 діб з альтернативною заставою у 140 млн грн. У разі внесення застави, його забор'язали з'являтися на виклики слідства та в суд, не виїжджати з Києва, не спілкуватися з іншими підозрюваними та свідками, віддати міжнародні паспорти та дипломатичні паспорти, носити електронний браслет.

Формально заставу в Україні може внести не тільки сам підозрюваний, а й інша фізична чи юридична особа. Це безпосередньо передбачено Кримінальним процесуальним кодексом. Але закон забороняє заручитися державним та комунальним підприємствам, а також структурам, які фінансуються з бюджету або мають урядову частку. Тому перша практична проблема: кожен великий платіж за Єрмака має бути зрозумілим банку. Хто платить, звідки гроші, чому ця особа чи компанія перераховує

мільйони підозрюваному у справі про відмивання грошей, чи мають гроші кримінальне походження, чи платник не пов'язаний з фігурантами справи. Для банку це не політичне питання, а ризик потрапити під претензії Національного банку України (НБУ), фінансового моніторингу та правоохоронних органів.

Порядок внесення депозиту такий: гроші перераховуються у гривні на спеціальний депозитний рахунок суду або територіального управління Державної судової адміністрації, відкритий у Казначействі. Тобто це не особистий переказ Єрмака. Але банк все одно бачить відправника, призначення платежу і суму, а значить зобов'язаний оцінити ризик проведення операції.

Окремий фактор — статус Єрмака колишнього топ-чиновника. Для банків такі клієнти та пов'язані з ними операції належать до зони політично значущих осіб (ПП). У квітні НБУ нагадав банкам, що статус не повинен автоматично означати неможливість обслуговування, але банк зобов'язаний дотримуватися ризико-орієнтованого підходу. При цьому спрощений підхід можливий тільки при низькому ризику та невеликих обсягах операцій — до 400 тисяч грн на місяць. У справі про заставу Єрмака, сума перевищує в сотню разів.

Тому банк, який здійснює такий платіж, повинен бути готовий пояснити, чому він його пропустив і які документи отримав від платника. У звичайній ситуації це можуть бути квитанції про доходи, декларації, договори продажу майна, податкові документи, фінансові звітності компанії, підтвердження походження коштів.

В ситуації навколо Єрмака до цього додається репутаційний ризик: прізвища платників одразу стають оприлюдненими, а потім ними можуть зацікавитися журналісти, НАБУ, САП та Державна служба фінансового моніторингу. Саме це вже сталося у справі Мідаса. У грудні голова Держфінмоніторингу Філіп Пронін розповів у Верховній Раді, що служба перевіряє походження грошей у тих, хто вносить заставу за фігу-

рантів справи про корупцію в енергетиці. Зокрема пояснив, що сервіс сам не блокує транзакції безпосередньо, а отримує інформацію від банків, через які депозити вносяться. Тобто перший фільтр це банк, а не Держфінмоніторинг.

Адвокат Фомін розповів, що гроші на депозит, ймовірно, вже зібрані, але через велику кількість платників, затримки у банківській системі та закінчення банківського дня, кошти не були зараховані повністю. За його словами, перекази мають відбутися після того, як банки відновлять свою роботу.

При цьому дані про суму відрізняються. За інформацією 24 каналу, ВАКС підтвердив надходження лише 44,5 млн грн до 14:00 п'ятниці. Пізніше Схеми також повідомили про виплату 9,8 млн грн від компанії Міраліф, заснованої у 2023 році. До загальної суми 140 млн грн, на той момент залишилось ще понад 80 млн грн.

Раніше Українська правда писала, що за кілька годин після арешту Єрмака внесли 14,5 млн грн: 8 млн грн заплатила членкиня наглядової ради Укрнафти та Ощадбанку Роза Тапанова; ще 6,5 млн грн внесли Свирида Сергій Степанович, а Гришкан Григорій Олександрович — 666 грн (всі звернули на них увагу).

Тоді українські журналісти повідомили, що 30 мільйонів гривень вніс колишній головний тренер збірної України з футболу Сергій Ребров, який давно дружить з Єрмаком, і на весіллі Реброва у 2016 році Єрмак був зовсім не схожий на керівника офісу.

Зрештою, ситуація для Єрмака виявилася парадоксальною. Суд дав йому законну можливість вийти з СІЗО під заставу. Але сама заставу в реальному часі перетворилася на окреме розслідування: хто дав гроші, звідки вони взялися, чому ці люди готові платити за колишнього керівника ОП і чи стане кожна така оплата новою ниткою для НАБУ, САП та фінансового моніторингу.

Ось чому банки повільні. Вони бояться конкретних грошей, конкретних платників і конкретної кримінальної справи, де саме звинувачення будується навколо походження коштів.

Підготував **Олександр ТИМОШЕНКО**, громадський діяч

Про адміністративні та владні повноваження

Йдеться про Орден Білого орла (найвищої державної нагороди Польщі), якого президент Польщі Кароль Навроцький позбавив Володимира Зеленського.

Навроцький, який чомусь підкреслив, що це рішення не спрямовано проти українського народу і не означає зміни стратегічного напрямку польської політики безпеки.

Проте, не позбавлені Ордена Білого Орла наступні історичні персони, які окупували, нищили та мордували польський народ:

- Катерина II — ліквідувала польську державність, стерши Польщу з мапи Європи. Під її командуванням росіяни вирізували поляків десятками тисяч;

- Петро I — окупував польські землі, масово катував та страчував тисячі поляків, руйнував і спалював польські міста;

- Микола I та Олександр II — жорстоко придушували польські патріотичні повстання. Тисячі поляків були розстріляні, ув'язнені або заслані на каторгу до Сибіру. Закривали польські школи та університети, проводили тотальну примусову русифікацію;

- Беніто Муссоліні — створювач і очільник першого у світі фашистського режиму, «наставник» адольфа гітлера. Підтримував гітлера, коли той нищив Польщу разом з сср у 1939 році;

- Галеаццо Чіано — міністр закордонних справ фашистської Італії та зять Муссоліні;

- Рафаель Трухільйо — один із найкращих диктаторів Латинської Америки, правитель Домінікани;

- Міклош Горті — регент та диктатор Угорщини;

- Філіпп Петен — маршал Франції, який очолював нацистський режим Віші.

Ми поважаємо поляків. У нас єдиний вектор розвитку та один ворог. Якщо це не очевидно для польського президента, тоді виникає питання: чий він насправді партнер?

Підготувала Яніна СОКОЛОВА,
оглядач

Адвокату на замітку:

Як здійснювати пошук в реєстрі судових рішень

Для ефективних запитів пропонуємо ознайомитися з особливостями пошукової системи Державного реєстру судових рішень.

1. Пошук за точною фразою. Він здійснюється за допомогою подвійних лапок («»). Якщо ви шукаєте рішення з точною фразою або словом, вам потрібно взяти його в лапки. У такому випадку Реєстр судових рішень видасть вам документи, що містять пошуковий запит у тому вигляді, в якому ви його написали. Приклад: «відновлення становища, яке існувало до порушення».

2. Пошук, якщо точний номер справи невідомий. Якщо ви не знаєте точного номера справи, замість невідомого символу у Судовий реєстр можна написати знак питання (?). Приклад: рішення № 247/1?4-13.

3. Пошук за основною частиною пошукового слова. Здійснюється за допомогою зірочки (*). Вона замінює один або кілька символів. При цьому треба пам'ятати, що перед зірочкою повинно бути не менше трьох символів. В іншому випадку пошук в Єдиному судовому реєстрі за вказаними вами параметрами виконаний не буде. Наприклад, якщо потрібно знайти рішення щодо будівельної компанії, то в полі контекстного пошуку можна ввести корінь основного слова, а після нього поставити зірочку. Приклад: будівельн*.

4. Пошук одного з декількох пошукових слів. Здійснюється за допомогою логічного оператора OR, який обов'язково повинен бути зазначений великими літерами. В Єдиному реєстрі судових рішень будуть сформовані документи, які містять одне з введених вами слів або словосполучень. Приклад: рішення OR постанова.

5. Пошук за кількома пошуковими запитими. За замовчуванням пробіл між пошуковими запитими означає, що пошук буде здійснюватися одночасно по всім переліченим словам. Однак якщо пошук у Державному судовому реєстрі планується робити не за окремими словами, а за пошуковими фразами, то більш доцільним є використання такого логічного оператора, як AND. Він, як і будь-який інший логічний

оператор, слід писати великими літерами. У такому випадку за результатами пошуку буде сформований список документів, які одночасно включають обидві пошукові фрази. Приклад: визнання права власності AND нерухоме майно.

6. Пошук з виключенням окремих слів. Для виключення з результатів пошуку окремих значень між пошуковими запитими потрібно поставити логічний оператор NOT. У такому разі всі слова, які були вказані перед логічним оператором, будуть враховані, а все, що після, ні. Прописується він великими літерами і може бути використаний у Державному реєстрі судових рішень тільки за наявності не менше двох пошукових слів. Приклад: нерухоме майно NOT земельна ділянка.

7. Пошук з обов'язковим включенням потрібного слова. Якщо хочете, щоб у Єдиному державному реєстрі судових рішень знайдені вами документи обов'язково включали певне значення, то перед пошуковим словом потрібно поставити знак + (плюс). Приклад: визнання права власності + автомобіль.

8. Пошук з виключенням певного слова. Щоб результат пошуку в Реєстрі судових рішень України не містив певного значення, перед таким пошуковим словом потрібно поставити знак — (мінус). Приклад: накладення арешту — рухоме майно.

9. Комбінований пошук передбачає одночасне використання різних способів пошуку та здійснюється за допомогою дужок. При цьому використання дужок на початку пошукового запиту в Єдиному реєстрі судових рішень України не дозволяється. Приклад: визнання права власності AND (нерухоме майно OR нерухомість).

Яка навичка найбільше впливає на результат роботи адвоката?

Особисто для мене, відповідь виявилася дуже ілюстративною. Приблизно 30% суддів вважали, що найважливіше для адвоката — це вміння виступати в суді.

Тетяна ЛЕЖУХ,

адвокатка, правничка асоціація «Добросуд», викладачка Вищої школи адвокатури НААУ

Ще 30% назвали ключовою навичкою — вміння структурувати правову позицію. А 40% поставили на перше місце вміння скласти якісні процесуальні документи. Але саме остання відповідь мене зацікавила найбільше тому, що темі судових виступів присвячено багато книг та тренінгів. А ось про юридичні тексти говорять значно рідше. Хоча саме текст у більшості випадків є тим ключовим моментом, який формує перше враження судді про роботу адвоката. А у письмовому провадженні — взагалі чи не єдиним. У власній практиці я дійшла висновку, що якісний юридичний текст має щонайменше 5 ознак:

1. Лаконічність (суд не повинен шукати нашу основну думку серед 30 сторінок документу. Тому, чим складніша справа, тим важливіше вміти коротко і лаконічно викладати свої думки, саме тому, перед поданням документа варто поставити собі запитання: які його абзаци можна видалити без втрати змісту?)

2. Структурованість. Суддя не повинен по частинах збирати нашу правову позицію. У хорошому процесуальному документі легко знайти: фактичні обставини; правове обґрунтування; докази; висновки; прохальну частину. І якщо для розуміння позиції документ потрібно перечитувати кілька разів — це вже проблема.

3. Однозначність. Кожне формулювання повинно мати один зміст. Відповідно — чим більше простору для різного тлумачення, тим більше ризиків для клієнта. Особливо це стосується: позовних вимог; опису фактів; тлумачення змісту договорів. Якщо речення можна трактувати двозначно — його потрібно переписати.

4. Логіка. Одна з найпоширеніших помилок в процесуальних документах — це починати виклад одразу з цитування норм права. Проте суд спочатку має зрозуміти: що сталося, чому це важливо і вже тільки потім — які норми застосовуються та що ми просимо. Коли порушується ця послідовність, документ стає важким для сприйняття.

5. Орієнтація на читача. Ми часто складаємо документи так, ніби складаємо іспит в університеті. Насправді ж текст створюється для конкретної людини, яка буде його читати. І завдання автора — максимально спростити сприйняття цього документу одержувачем. Тому я завжди рекомендую після закінчення роботи з документом, завжди ставити собі питання: чи буде людині, яка вперше знайомиться з моєю справою, легко зрозуміти мою позицію? Якщо ні — документ потребує доопрацювання. Саме тому інвестиції у розвиток навички юридичного письма майже завжди дають одну з найвищих професійних віддач.

Як боротися з професійним вигоранням

За роки практики я зрозуміла одну річ: вигорання не стається в один момент і за один день. Воно починається значно раніше. І момент виснаження — це вже результат тривалого строку ігнорування сигналів власного стану. Чому це важливо?

Я впевнена, що всі ті колеги, хто хоч раз опинявся в такому стані, вже все знають та розуміють. Якщо ж спробувати пояснити цей стан колегам, які ще не зіштовхувались з вигоранням, то виглядає це приблизно так — людині не цікаві ті справи та речі, які колись приносили задоволення, азарт та нові емоції. Нецікаві гроші. В залежності від ступеня виснаження симптоматика може мати більші або менші прояви. Проте завжди їх об'єднує одне — загальна якість життя людини значно погіршується та суттєво знижується рівень задоволеності ним, не зважаючи на те, що життєві обставини можуть не змінюватись.

Тепер про ознаки, на які варто звернути увагу: відчуття постійної втоми, навіть після вихідних; зростання рівня дратівливості від спілкування з клієнтами та колегами; складність в зосередженні на простих задачах; поява відчуття байдужості до результатів роботи; втрата сенсів в роботі та житті; збільшення кількості помилок; зникнення бажання вчитися та розвиватися; бажання постійно відкладати навіть важливі справи; відчуття постійної тривоги або внутрішньої напруги; навіть найпростіші дії потребують багато внутрішнього ресурсу. Що варто робити?

- планувати не лише роботу, а й відпочинок
- залишати час на себе, без клієнтів, судів і телефонних дзвінків
- регулярно займатися спортом
- налагодити режим роботи та відпочинку
- вчитися делегувати
- пам'ятати, що неможливо врятувати всіх
- частіше казати «ні» речам, які є не пріоритетними

Але найголовніше — потрібно завжди ставити себе і свій стан на перше місце. Не з егоїстичних міркувань, а лише тому, що виснажений адвокат не може якісно допомогти ні клієнту, ні своїй родині, ні самому собі.

Наша кар'єра — це марафон, а не спринт.

Підготувала Тетяна ЛЕЖУХ

Правників багато — якісної юридичної освіти замало:

Як Україні перейти на європейські стандарты правничої освіти

► ПРОДОВЖЕННЯ. Початок у №11

У країна має велику кількість людей із юридичними дипломами. Але головне питання сьогодні полягає не в тому, скільки юристів випускають університети та спеціалізовані навчальні заклади МВС і СБУ. Головне питання інше — чи здатна українська система юридичної освіти готувати правників, які мислять категоріями верховенства права, прав людини, професійної доброчесності, незалежності правничої професії та європейських стандартів правничої діяльності.

Микола ПОГОРЕЦЬКИЙ,
професор, перший проректор КНУ ім. Т. Шевченка,
член-кореспондент НАПНУ, голова експертної ради
з правових наук МОН України, д.ю.н.

Ліцензійна політика, яку потрібно переглянути

Саме тому перегляд ліцензійної політики у сфері юридичної освіти має враховувати не лише формальні показники закладу вищої освіти, а й реальну спроможність його кафедр, авторитетність наукових шкіл, якість роботи гарантів освітніх програм, рівень практичної підготовки, стан академічної доброчесності та здатність внутрішньої системи забезпечення якості реально впливати на зміст і результати правничої освіти.

Окремого й принципового перегляду потребує багаторічна ліцензійна політика держави у сфері підготовки правників. За роки незалежності Україна в особі Міністерства освіти і науки надмірно розширила мережу закладів вищої освіти, які отримали право готувати бакалаврів і магістрів права, докторів філософії та докторів юридичних наук. У результаті система юридичної освіти значною мірою почала розвиватися за логікою кількісного розширення, а не концентрації якості.

Особливо проблемним стало відкриття магістратур, аспірантур і докторантур з права у закладах, які фактично не мають повноцінної правничої школи: достатньої кількості висококваліфікованих науковців, потужних кафедр, сталого дослідницького середовища, авторитетних наукових

шкіл, юридичних клінік, професійних баз практики, міжнародної академічної комунікації та системного зв'язку з правничою професією.

Проблема полягає не лише у формальному дотриманні ліцензійних вимог. Йдеться про значно глибше й принциповіше питання: чи має конкретний заклад вищої освіти реальну академічну, професійну та дослідницьку спроможність називатися правничою школою? Чи здатні його кафедри формувати сучасне правниче мислення, забезпечувати належний рівень практичної підготовки, підтримувати наукову школу й гарантувати якість юридичної освіти? Якщо такої спроможності немає, право готувати правників не повинно зберігатися лише за інерцією, на підставі старих ліцензійних рішень або формального статусу факультету/інституту.

Ліцензія на підготовку правників не може бути довічним адміністративним дозволом. Вона має бути підтвердженням реальної якості, кадрової спроможності, наукової репутації, ефективної роботи кафедр, професійного рівня гарантів освітніх програм, практичної інфраструктури та відповідальності закладу перед студентом, професією і суспільством. У сфері юридичної освіти формальна ліцензія без реальної якості є не просто освітньою проблемою. Вона створює ризик для правосуддя, адво-

катури, прокуратури, державного управління, сектору безпеки і всієї системи захисту прав людини.

Окремо слід наголосити, що магістерська, аспірантська і докторська підготовка у сфері права не можуть бути механічним продовженням бакалаврської програми. Це рівні освіти і науки, які потребують значно вищої концентрації фахових кадрів, сильної кафедральної та дослідницької культури, авторитетних наукових шкіл, якісних наукових публікацій, міжнародної академічної інтеграції, професійного наукового керівництва та реальної участі у формуванні правової доктрини.

Саме тому перегляд ліцензійної політики має стосуватися не лише кількості юридичних програм, а передусім їхньої реальної спроможності. Держава повинна перейти від формального обліку програм до змістовної оцінки того, чи здатний конкретний заклад вищої освіти готувати правника, дослідника, викладача права або доктора юридичних наук відповідно до сучасних європейських стандартів правничої освіти.

У центрі такої оцінки мають бути не лише формальні показники кадрового забезпечення чи кількість публікацій, а реальний стан кафедр, наявність і рівень наукових шкіл, результати ЄДКІ, якість практичної підготовки, робота юридичних клінік, академічна доброчесність, міжнародна інтеграція, зв'язок із правничою професією та здатність освітнього середовища формувати правника, який мислить категоріями верховенства права, прав людини, професійної етики та відповідальності перед суспільством.

Саме за такими критеріями держава повинна визначати, які правничі школи мають право готувати майбутніх суддів, адвокатів, прокурорів, нотаріусів, науковців і викладачів права, а які юридичні програми потребують глибокого реформування, об'єднання із сильнішими центрами або припинення підготовки правників.

Докторський рівень юридичної науки: небезпечна девальвація

Останніми роками дедалі помітнішою стає ще одна небезпечна тенденція — стрімке зниження якості докторських досліджень у галузі права. Для частини практиків докторська дисертація дедалі частіше перстає бути результатом багаторічної наукової праці й перетворюється на інструмент особистого статусу, кар'єрного просування, корпоративного впливу, а подекуди — і на відверто комерційний проект. У таких випадках докторський ступінь починає сприйматися не як підтвердження здатності створювати нове наукове знання, а як елемент престижу, службової ваги чи академічного «капіталу».

Нерідко докторська дисертація фактично підміняється розширеним описом професійного досвіду, компіляцією давно відомих положень або спробою академічної легітимізації службового статусу. У таких випадках докторський рівень перестає бути простором народження нових доктринальних ідей, розвитку правової науки та формування справжніх наукових шкіл і дедалі більше ризикує перетворитися на інструмент академічного престижу та службового впливу.

Разом із девальвацією змісту докторських досліджень неминуче девальвується і сам докторський ступінь, який поступово втрачає належний авторитет, довіру та повагу в науковому середовищі. І це вже проблема не лише академічного середовища. Така тенденція становить пряму загрозу для всієї системи правничої освіти й правової держави загалом, адже деградація докторського рівня неминуче веде до деградації юридичної науки, ослаблення правничих шкіл і зниження якості підготовки майбутніх правників.

Докторська дисертація з права не може бути індивідуальним статусним проектом, відірваним від наукової школи, фахової апробації та відповідального академічного керівництва. Вона повинна залишатися самостійним фундаментальним дослідженням, здатним розвивати правову науку, формувати нові підходи до розуміння права та впливати на правозастосовну практику.

Саме тому докторська підготовка у сфері права має концентруватися у профільних правничих школах провідних університетів і науково-дослідних установах НАН України та НАПрН України, де реально існують авторитетні наукові школи, фахове

академічне середовище, системна наукова апробація досліджень і жива інтелектуальна дискусія.

Докторантура не повинна бути формальною оболонкою для індивідуального захисту дисертації. Її змістом має бути повноцінне включення докторанта в наукове середовище: участь у дослідницьких семінарах, фахових дискусіях, міжнародній академічній комунікації, публікація результатів у якісних наукових виданнях та постійна професійна апробація наукових положень.

Обов'язковим елементом такої системи має бути сильний і відповідальний науковий консультант докторської дисертації. Вимоги до нього повинні бути значно жорсткішими, ніж сьогодні: науковий ступінь доктора юридичних наук, щонайменше п'ятирічний стаж після захисту докторської дисертації, основне місце роботи у профільному закладі вищої освіти або науково-дослідній установі, наявність авторитетних наукових праць саме за тематикою дисертаційного дослідження докторанта, досвід підготовки наукових кадрів та реальна належність до відповідної наукової школи.

Науковий консультант повинен бути не формальним підписантом документів, а академічним лідером і гарантом наукового рівня докторського дослідження. Саме він має забезпечувати не адміністративний супровід, а справжнє наукове наставництво, методологічну вимогливість, добросовісну апробацію результатів і відповідальність за якість дисертаційного дослідження.

Так само спеціалізовані вчені ради для захисту докторських дисертацій з юридичних наук мають створюватися лише у тих профільних правничих школах і науково-дослідних установах, де існує належне кадрове, дослідницьке та академічне середовище. Неможливо забезпечити якісний док-

торський рівень там, де відсутня потужна правничка школа, системна наукова діяльність і визнане професійне середовище.

Інакше докторський ступінь остаточно ризикує перетворитися не на підтвердження здатності створювати нове наукове знання, а на атрибут академічного статусу, службового впливу чи професійного престижу. Це вже не проблема окремих дисертацій або окремих науковців — це загроза для самої системи правничої освіти та правової держави.

Адже деградація юридичної науки неминуче веде до деградації правничої освіти, слабка правничка освіта породжує слабке правосуддя, а слабке правосуддя — недовіру до права, руйнування правової культури, поширення правового нігілізму в суспільстві та ослаблення інституційної спроможності держави забезпечувати законність, справедливість і захист прав людини.

У воюючій державі, яка одночасно проходить шлях європейської інтеграції, така деградація становить уже не лише освітню чи академічну проблему, а фактор системного послаблення держави.

Національна академія правових наук: центр координації юридичної науки й правничої освіти

У дискусії про реформу юридичної освіти не можна оминати роль Національної академії правових наук України. Якщо Міністерство освіти і науки відповідає за державну політику у сфері освіти, а Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти — за зовнішнє оцінювання освітніх програм, то НАПрН України має виконувати іншу, не менш важливу функцію: бути національним центром координації правничої науки, доктринального розвитку пра-

ва і науково-експертної підтримки правничої освіти.

Це не питання інституційного престижу чи відомчого впливу. Це питання самої логіки розвитку правової держави. Якісна правнича освіта неможлива без сильної юридичної науки. А юридична наука не може розвиватися стихійно, фрагментарно й ізольовано в десятках слабких або випадкових освітніх програм. Якщо в державі немає авторитетного центру, який бачить загальний стан правових досліджень, координує наукові напрями, формує пріоритети, підтримує наукові школи й забезпечує фахову експертизу, юридична наука поступово перетворюється на сукупність розрізнених дисертацій, конференцій і публікацій без реального впливу на правову систему.

Саме НАПрН України за своїм статусом і природою покликана відігравати таку роль. Академія має бути не адміністративним дублером МОН чи НАЗЯВО, а науково-доктринальним центром, здатним фор-

галузі права. Саме Академія у співпраці з МОН, НАЗЯВО, провідними правничими школами та науковими установами могла б ініціювати створення карти авторитетних правничих наукових шкіл України. Така карта має показати, де реально існує науковий потенціал для підготовки докторів філософії та докторів юридичних наук, а де аспірантура чи докторантура існує переважно формально.

Це не означає, що НАПрН України має адміністративно «роздавати дозволи» університетам. Але вона повинна мати вагомий експертний голос у визначенні критеріїв якості докторської підготовки, вимог до наукових консультантів, оцінки спроможності наукових шкіл, тематичних пріоритетів дисертаційних досліджень і стандартів наукової доброчесності. Без такої фахової координації держава ризикує й надалі мати формально велику мережу аспірантур і докторантур, але слабкий реальний результат для юридичної науки та правничої освіти.

Не менш важливо, щоб НАПрН України виконувала роль доктринального мосту між юридичною наукою, правничою освітою, законодавчою діяльністю і правозастосуванням.

мувати бачення розвитку правової науки, оцінювати стан правничих наукових шкіл, підтримувати високі стандарти юридичних досліджень і забезпечувати зв'язок між правовою доктриною, законодавством, правозастосовною практикою та юридичною освітою.

У реформі юридичної освіти НАПрН України не повинна залишатися лише символічною академічною інституцією. Вона має стати активним експертним майданчиком, який допомагає державі відповісти на принципові питання: де в Україні є справжні правничі наукові школи; які заклади вищої освіти та науково-дослідні установи реально здатні готувати докторів філософії і докторів юридичних наук; які напрями правових досліджень є пріоритетними для європейської інтеграції, післявоєнного відновлення, реформи правосуддя, захисту прав людини, безпеки, антикорупційної політики, розвитку приватного права та модернізації публічного управління.

Особливо важливою є роль НАПрН України у впорядкуванні аспірантур, докторантур і спеціалізованих вчених рад у

Не менш важливо, щоб НАПрН України виконувала роль доктринального мосту між юридичною наукою, правничою освітою, законодавчою діяльністю і правозастосуванням. Академія має координувати не лише дослідження «для науки», а й дослідження, які потрібні державі: щодо імплементації права ЄС, виконання рішень ЄСПЛ, реформування судової системи, розвитку кримінальної юстиції, оновлення правоохоронної системи, захисту власності, цифровізації права, інформаційної безпеки, відновлення України та відповідальності за міжнародні злочини.

У цьому контексті НАПрН України могла б щороку готувати національну доповідь про стан правничої науки і юридичної освіти. У такій доповіді варто оцінювати ключові тенденції розвитку юридичної науки, проблеми докторської підготовки, стан наукових шкіл, якість дисертаційних досліджень, тематику правових досліджень, потреби законодавства і практики, а також відповідність правничої освіти європейським стандартам. Така доповідь могла б стати важливим орієнтиром для МОН,

НАЗЯВО, парламентських комітетів, правничих шкіл, спеціалізованих вчених рад і професійної спільноти.

Водночас сама НАПрН України також має відповідати викликам часу. Її роль у реформі юридичної освіти має бути не декларативною, а реальною: відкриті експертні обговорення, прозора оцінка стану правової науки, залучення молодих учених, співпраця з провідними університетами, участь у міжнародних дослідницьких мережах, підтримка якісних фахових видань і формування високих стандартів наукової доброчесності. Академія має не лише зберігати академічну традицію, а й оновлювати її відповідно до потреб воюючої держави, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення.

Водночас у контексті реформи юридичної освіти та науки важливо порушити і питання модернізації самої Національної академії правових наук України. Йдеться не про заперечення її ролі чи академічної традиції, а навпаки, про необхідність її оновлення відповідно до сучасних викликів розвитку науки, освіти, європейської інтеграції та потреб воюючої держави.

Сьогодні реформування НАПрН України має розглядатися у ширшому контексті модернізації всієї системи академічної науки України, включно з реформуванням Національної академії наук України. В умовах воєнного та післявоєнного періоду держава потребує не інерційного збереження радянських або пострадянських моделей функціонування академічних установ, а формування сучасної, відкритої, конкурентної й інтегрованої в європейський науковий простір системи юридичної науки.

НАПрН України повинна посилити свою роль не як закритої корпоративної структури, а як відкритого науково-доктринального центру, здатного координувати розвиток правничої науки, підтримувати авторитетні наукові школи, залучати молодих учених, розвивати міжнародні дослідницькі проекти та формувати сучасний порядок денний юридичних досліджень для держави, яка воює, реформує правосуддя, інтегрується до Європейського Союзу та здійснює післявоєнне відновлення.

Особливого значення набуває необхідність оновлення кадрової політики, посилення прозорості діяльності академічних установ, розвитку міждисциплінарних досліджень, підтримки молодих науковців, інтеграції науки й освіти, а також реального включення академічних інститутів у міжнародний науковий простір. У сучас-

них умовах академічна юридична наука не може залишатися ізольованою від європейських дослідницьких мереж, міжнародних грантових програм, цифрових технологій, практики ЄСПЛ, права ЄС та новітніх викликів у сфері безпеки, цифровізації, воєнних злочинів, відновлення держави й захисту прав людини.

Не менш важливо, щоб реформування НАПрН України відбувалося не шляхом механічного скорочення чи формального «осучаснення» структур, а через посилення її реальної наукової спроможності, конкурентності та авторитету. Академія має стати центром продукування сучасної правової доктрини, наукової експертизи для держави та інтелектуального забезпечення реформи правничої освіти, правосуддя й правової системи України загалом.

Саме в цьому полягає сучасна місія Національної академії правових наук України в умовах війни, європейської інтеграції та майбутнього післявоєнного відновлення держави.

Отже, реформа юридичної освіти потребує не лише рішень МОН і НАЗЯВО. Вона потребує сильного наукового центру, здатного координувати розвиток правничої науки, підтримувати авторитетні наукові школи, відновлювати вимогливість до докторських досліджень і забезпечувати зв'язок між правовою доктриною, освітою та практикою. Таку роль природно має виконувати Національна академія правових наук України. Без її активної участі реформа юридичної освіти ризикує залишитися переважно адміністративною. З її участю вона може стати справді змістовною — реформою не лише дипломів і програм, а правничої науки, правової культури і професійної якості українського правника.

Правник — не виконавець державної волі, а захисник права

Українська юридична освіта значною мірою успадкувала радянську модель, у якій правник розглядався передусім як службовець державного апарату, покликаний забезпечувати функціонування адміністративної системи та реалізацію владної волі. У такій моделі право сприймалося не як інструмент захисту людини і обмеження державної влади, а як механізм управління суспільством. Відповідно й підготовка юриста орієнтувалася переважно на формальне знання законодавства, підпорядкування державній дисципліні та виконання процедурних функцій.

Європейський підхід до правничої професії є принципово іншим. У сучасній правовій державі правник служить не адміністративній системі, а праву, людині та суспільству. Його професійна місія полягає не в механічному виконанні державної волі, а в забезпеченні верховенства права, захисті прав людини, стримуванні свавілля влади, підтриманні справедливості та правової рівноваги між державою і громадянином.

Саме тому сучасна правнича освіта не може обмежуватися лише вивченням законодавства, кодексів і процедур. Майбутній правник повинен розуміти зміст верховенства права, прав людини, принципу юридичної визначеності, заборони свавілля, принципу пропорційності, права на справедливий суд, професійної етики, незалежності правничої професії та культури юридичної аргументації. Він має навчитися мислити не лише категоріями формальної законності, а й категоріями справедливості, гідності, свободи та відповідальності.

Справжній правник повинен уміти не лише знайти норму закону чи процитувати судову практику. Він має бути здатним оцінити, чи відповідає конкретне застосування норми принципам справедливості, людської гідності, конституційним цінностям, стандартам Ради Європи та Європейського Союзу. За текстом норми він повинен бачити не тільки юридичну конструкцію, а й людину, її права, свободу, безпеку та гідність. Саме ця здатність відрізняє професійного правника від технічного виконавця процедури.

Таке розуміння правничої професії особливо важливе для держави, яка одночасно веде війну, проходить складний шлях європейської інтеграції та реформує власну

правову систему. У цих умовах правник має бути не частиною адміністративної інерції, а носієм правової культури, здатним діяти професійно навіть в умовах політичного чи владного тиску, захищати права людини у кризових ситуаціях і не допускати перетворення державної доцільності на виправдання свавілля.

Саме на таке бачення орієнтують і підходи, закладені у проєкті Концепції розвитку юридичної освіти, який обговорювався експертним середовищем і профільним парламентським комітетом. У ньому наголошувалося на необхідності підготовки правників, здатних застосовувати право відповідно до стандартів Ради Європи та Європейського Союзу, заснованих на незалежності, компетентності, доброчесності й професійній відповідальності.

Юридична освіта, яка не формує такої правової культури, може видати диплом, але не здатна сформувати справжнього правника. У результаті виникає професійний правовий нігілізм: право починає сприйматися як технічний інструмент влади, а не як система захисту людини і справедливості. Це становить небезпеку не лише для окремої професії, а й для всієї правової держави, оскільки руйнує довіру до права, правосуддя та самої ідеї справедливості.

Саме тому реформа юридичної освіти повинна бути реформою не лише навчальних планів чи процедур акредитації. Вона має стати реформою правничого мислення, професійної етики та правової культури майбутніх правників. Без цього будь-які зміни назв дисциплін або формальних стандартів залишаться лише імітацією європейських реформ.

(Далі буде...)

Чому судова система України не відповідає вимогам суспільства щодо справедливого правосуддя?

Роль ВРП в цьому процесі

► ПРОДОВЖЕННЯ. Початок у №11

Держава надала суддям усі можливості для здійснення правосуддя чесно, неупереджено, відповідно до норм чинного законодавства — гарантування незалежності й недоторканності суддів на рівні Конституції і законів України, забезпечення суддів винагородою і довічним утриманням, що у десятки разів більші ніж у пересічних українців, постійне здійснення заходів щодо покращення умов праці та інші.

Задля забезпечення ефективної діяльності й удосконалення судової системи на постійній основі працюють такі державні структури, як Національна школа суддів України, Вища Кваліфікаційна комісія суддів України (далі ВККСУ), Вища рада правосуддя (далі ВРП), Державна судова адміністрація України (далі ДСАУ), Служба судової охорони (ССО), апарат суду. Для їх утримання, а також утримання саме суддів держава витрачає щорічно сотні мільярдів гривень коштів платників податків.

З іншого боку, з метою запобігання, профілактики, протидії та подолання злочинів у суддівському середовищі існують ГПУ та її підрозділи на місцях, НАБУ, САП, СБУ, ДБР, МВД, які до речі також фінансуються за кошти платників податків. В зв'язку з цим цілком природно, що громадяни України мають право на відповідне відношення до себе з боку суддівського корпусу, яке полягає в поважному ставленні до учасників процесу, прийнятті виключно правосудних, справедливих та законних рішень.

Володимир ДОН,

член Національної спілки журналістів України

Трохи статистики за останні два роки.

Знову ж таки відповідно до ч. 2 ст. 45 рішення про відмову у відкритті дисциплінарної справи ухвалюється Дисциплінарною палатою та оскарженню не підлягає. Таким чином, якщо суддя всякими правдами, а можливо й не правдами, один раз вже відбився від відкриття дисциплінарного провадження, то це вже практично індульгенція, бо скаржитися нема кому.

Практично нічого нового до вже наведеного опису заявника до ВРП, як типового кляузника додати не можливо. Але звертає увагу той факт, що переважна кількість підстав для відмовлення у відкритті дисциплінарних справ — 2 787, знаходиться у площині незгоди із судовим рішенням. Треба зазначити, що це найбільш зручний варіант для формальної відмови, та й ще як було зазначено раніше, побудований на оціночних судженнях.

Зрештою з 9 074 розглянутих залишилося 314 дисциплінарних справ стосовно 348 суддів. Переважна більшість справ відкрита з наступних підстав, передбачених частиною першою статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- підпунктом «а» пункту 1 (незаконна відмова в доступі до правосуддя) — 62;
- підпунктом «б» пункту 1 (незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору) — 74;
- пунктом 2 (безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом) — 101;
- пунктом 3 (допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, невідкупності) — 135;
- пунктом 4 (умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав

участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод) — 112.

Відповідно притягнуто до дисциплінарної відповідальності 212 суддів в діяннях яких Дисциплінарними палатами було встановлено склад дисциплінарних проступків, що охоплюється підставами дисциплінарної відповідальності, визначеними частиною першою статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», з яких найбільшими були наступні:

- підпунктом «а» пункту 1 (незаконна відмова в доступі до правосуддя) — 25 суддів;
- підпунктом «б» пункту 1 (незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору) — 25 суддів;
- пунктом 2 (безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом) — 45 суддів;
- пунктом 3 (допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, невідкупності) — 53 суддів;
- пунктом 4 (умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод) — 35 суддів.

Слід зазначити, що з перелічених прикладів найбільш складними, неоднозначними й амбівалентними є саме підстави, передбачені підпунктом «б» пункту 1 та пунктом 4. Вивчаючи офіційні документи ВРП — рішення Дисциплінарних палат ВРП та дисциплінарних інспекторів ВРП, а також щорічні доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, Огляди рішень ВРП, Звіти ВРП та інше привертає увагу занадто часте посилання на досить ліберальні поради європейських інституцій щодо дисциплінарної відповідальності суддів.

У більшості європейських країн, які до сих пор уважно реагують на пропозиції і висновки Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЕ), GRECO (Група держав проти корупції), CEPEJ (Європейська комісія з ефективності правосуддя), Венеціанської комісії, CCJE (Консультативна рада європейських суддів — КРЕС), ODHR (Бюро з демократичних інститутів та прав людини БДПІЛ), FRA (Агентство ЄС з основних прав), ENCJ (Європейська мережа рад судової влади), на відміну від України вже побудовано громадянське суспільство, в якому влада підзвітна і підконтрольна суспільству.

По-друге, в жодній європейській країні відсутні такі жакливі випадки, коли голова Конституційного суду (О. Тупицький звинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень проти правосуддя, зокрема у підкупі свідка, створенні штучних доказів захисту та наданні завідомо неправдивих показань). Голова Верховного Суду (В. Князев) звинувачується в організації масштабної корупційної схеми та отриманні хабаря у розмірі близько 3 млн \$. Суддя Господарського суду Дніпропетровської області (Е. Бондарев) для вирішення особистих корпоративних питань наймає кілерів для усунення партнера. А ще існують сотні й сотні подібних ганебних епізодів в поведінці вітчизняних служителів Феміди.

Аналогічної думки додержується М. Мельник, стверджуючи, що у більшості випадків «міжнародні стандарти у сфері судочинства» є положеннями консультативних, рекомендаційних чи взагалі аналітичних документів, які не містять нормативних приписів. При цьому, консультативно-рекомендаційні «міжнародні стандарти» можуть служити орієнтирами для удосконалення законодавства та практики, можуть використовуватися у правозастосовній діяльності, але класти їх в основу рішень судів чи дисциплінарних органів, наділяючи при цьому їх більшою юридичною силою за приписи вітчизняного законодавства (з Конституцією включно) — це явний перебір.

Продовжуючи згадану тему необхідно звернути увагу на дуже чутливу реакцію представників демократичних країн на найменші спроби посягань на незалежність та недоторканність суддів з боку влади.

Проблема України, яка застрягла в здійсненні транзиту від авторитаризму до демократії, полягає саме в існуванні масової корупції серед суддів незалежно від інстанційності і спеціалізації судів. Треба звернути особливу увагу на відомий висновок

Консультативної Ради Європейських суддів, який майже ніколи не згадується у відповідних вітчизняних документах. Корупція серед суддів є однією з головних загроз суспільству та функціонуванню демократичної держави. Вона підриває суддівську доброчесність, яка є основоположним принципом верховенства права. Суддівська доброчесність — найважливіша передумова ефективних та неупереджених національних систем правосуддя. Вона тісно пов'язана з концепцією незалежності суддів: остання забезпечує доброчесність, а доброчесність посилює незалежність. Питання суддівської доброчесності в наш час стає все більш актуальним.

Таким чином суддівська доброчесність та незалежність суддів є взаємозалежними категоріями. Доброчесність суддів неможлива при наявності залежності суддів від різноманітних важелів впливу будь то провладні, адміністративні або корупційні. В свою чергу незалежність і недоторканість суддів, за умов відсутності високого рівня

ва незалежність є необхідним засобом для досягнення іншої соціальної мети — вирішення справ неупередженою нейтральною третьою стороною, що в результаті забезпечуватиме встановлення соціальної справедливості у правовому конфлікті. На жаль слід відзначити, що у суддів із роками виробляється високий рівень імунітету до таких морально етичних норм, як сором, совість, мораль, без яких вершити правосуддя практично неможливо. Приймати рішення, ухвалювати вироки — можна, а ось вершити правосуддя — виключено.

Яку роль відіграє ВРП у цих процесах?

Свого часу Юридичний Вісник України вже висвітлював й достатньо обгрунтовано та докладно обговорював рішення судді Господарського суду Дніпропетровської області Дупляка С. А. Стисло аналізуючи політ правової фантазії судді Дупляка С. А. можна навести наступне.

Компроміс саме й полягає в тому, щоб знайти рішення при якому відповідальність суддів та їх підзвітність перед суспільством не стали приводом для руйнування їх незалежності.

доброчесності, є основою для розгулу суддівського свавілля та зловживань, в тому числі корупційних.

Компроміс саме й полягає в тому, щоб знайти рішення при якому відповідальність суддів та їх підзвітність перед суспільством не стали приводом для руйнування їх незалежності. Саме цю ідею підтверджує наступний висновок КРЕС «Якщо відповідальність суддів не регулюється чітко та належним чином — підривається незалежність судової влади». Цей висновок необхідно доповнити наступним: «А якщо відповідальність суддів надмірно розмита та ліберальна — підривається правосудність, справедливість та законність судових рішень». Як у цій ситуації не згадати Марка Тулія Цицерона «Безкарність — найбільше заохочення злочину».

І знову напрошується вже згаданий раніше висновок КРЕС «Незалежність суддів є прерогативою або привілеєм, що надається не на користь власних інтересів суддів, а на користь забезпечення верховенства права та на користь тих осіб, які покладають надію на правосуддя». Іншими словами, судо-

Оцінюючи межі застосування ЗУ Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку і відповідаючи на питання чи поширюються на мешканців індивідуальних житлових будинків (садиб) положення зазначеного закону «Суд дійшов висновків, що положення Закону «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» не встановлювали заборони будинкам, які не об'єднані спільними комунікаціями, об'єднуватися в одне об'єднання...». Цитата наведена буквально, як написано у зазначеному рішенні.

Дослівне посилання на ЗУ Про ОСББ виглядає наступним чином «Цей Закон визначає правові та організаційні засади створення, функціонування, реорганізації та ліквідації об'єднань власників жилих та нежилых приміщень багатоквартирного будинку, захисту їхніх прав та виконання обов'язків щодо спільного утримання багатоквартирного будинку». Тобто, ідеологія закону про ОСББ полягає в необхідності сумісного утримання майна багатоквартирного будинку, яке є спільною власністю співвласників будинку і про ніякі садиби не йдеться.

Епіграфом до наступної частини публікації може бути: «Якщо факти не підтверджують вибудовану вами систему доказів, то їх необхідно позбутися». З метою хоч якогось виправдання своєї позиції суддя Дупляк С.А. зазначає «Належних доказів на підтвердження своїх доводів, викладених у позовній заяві, позивач суду не надав». При цьому три докази суддя відхилив, а тринадцять доказів без коментарів і пояснень взагалі не розглянув, як такі що, на його думку, «не стосуються предмета доказування».

Всупереч положенням ч. 1 ст. 86 ГПКУ «Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів», в рішенні судді Дупляка С.А. відсутній жодний мотив, за яким суд зазначив аргументи відкинув, не зважаючи на те що вони безумовно стосувалися предмету позову та суттєво впливали на можливість прийняти законне та обґрунтоване рішення.

Після такої оригінальної підготовки Дупляк С.А. робить наступний висновок: «позивач не довів суду неправомірність застосування до правовідносин сторін, які виникли між ними з приводу утримання спільного майна, положень Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку». Відповідні дії судді Дупляка С.А. цілком підпадають під кваліфікацію підпункту б п. 1 частини 1 ст. 106 ЗУ Про судоустрій і статус суддів «незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору», та підпункту г частини 1 ст. 106 «порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості», що надає переконливі та незаперечні підстави для дисциплінарної відповідальності судді.

Дисциплінарна скарга до ВРП

Враховуючи викладене, була подана відповідна Дисциплінарна скарга до ВРП, яка за результатами автоматизованого розподілу справ для попередньої перевірки була передана дисциплінарному інспектору Пилипенку С.М.

Звертає увагу той факт, що з самого початку дисциплінарний інспектор Пилипенко С.М. задля підтримки позиції судді Дупляка посилається на рішення судів вищих інстанцій, які залишили рішення Дупляка С.А. в силі. По-перше заявник не оспорує

вказане рішення, по-друге рішення судів вищих інстанцій не є індульгенцією стосовно притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Але вже починає проглядатися певна тенденція у поведінці дисциплінарного інспектора.

Зважаючи на те, що орган, який здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, не перевіряє законність судового рішення, а перевіряє дії судді під час ухвалення такого рішення в частині наявності порушень, які є підставою для застосування дисциплінарної відповідальності. Таку позицію висловила Велика Палата Верховного Суду у постанові від 14 вересня 2018 року у справі № 11-386 сап 18, навіщо інспектор Пилипенко С.М. робить неодноразові спроби сформулювати думку щодо законності та обґрунтованості рішення судді Дупляка С.А., посилаючись на рішення апеляційного та Верховного суду. При тому, що «Оцінка правомірності ухваленого суддями рішення не належить

на тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент».

Водночас відповідно до п.5 ст. 236 ГПКУ обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки всім аргументам учасників справи.

Більш того, відповідно до ч. 4 ст. 238 ГПКУ у мотивувальній частині рішення зазначаються серед іншого перелік доказів, якими сторони підтверджують або спростовують наявність кожної обставини, яка є предметом доказування у справі; висновок суду про те, яка обставина, що є предметом доказування у справі, визнається судом встановленою або спростованою з огляду на більшу вірогідність відповідних доказів; мотиви визнання доказів більш вірогідними

Зважаючи на те, що орган, який здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, не перевіряє законність судового рішення, а перевіряє дії судді під час ухвалення такого рішення в частині наявності порушень, які є підставою для застосування дисциплінарної відповідальності.

до повноважень дисциплінарного органу і не є предметом розгляду ВРП».

Більш того, дисциплінарне провадження та перегляд судового рішення судом вищої інстанції є окремими і навіть не пов'язаними між собою процедурами. Відповідно скасування чи не скасування рішення судді, який притягується до дисциплінарної відповідальності, не має наперед встановленої сили для ДП ВРП. Враховуючи, що саме ВРП є єдиним органом, компетентним встановлювати наявність чи відсутність у діях судді складу дисциплінарного проступку. Натомість завданням суду є вирішення юридичного спору чи кримінального провадження, а не накладення дисциплінарного стягнення на суддю.

І ось тут починаються чудеса еквілібристики. Посилаючись на п.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини), інспектор Пилипенко досить вільно трактує положення цієї норми, не зважаючи на те, що в п. 1. Ст. 6 мова взагалі й близько не йде про дії судді під час вивчення й оцінки аргументів і доводів сторін. «Хоча пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не мож-

що до кожної обставини, яка є предметом доказування у справі. Втім, незважаючи на положення ст. 238, суддя Дупляк С.А. не дослідив та не надав оцінку доказам, наданих позивачем в обґрунтування своїх вимог. До того ж, відповідно до ст. 237 ГПКУ при ухваленні рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) яку правову норму належить застосувати до цих правовідносин. Такими чином, всупереч ст. 236, ст. 237, ст. 238 ГПКУ суддя Дупляк С.А. вчинив дії які є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності згідно з підпунктом «б» пункту 1 частиною першою статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору. З яких причин дисциплінарний інспектор Пилипенко С.М. закрав очі на перелічені дії судді Дупляка С.М., як кажуть слідству поки що невідомо.

(Далі буде...)

Олександр Копиленко:

академічна освіта – це особливе соціальне благо, хто б там що не казав...

Ім'я Олександра Любимовича Копиленка серед усіх юристів епохи Незалежності не потребує особливого представлення: знаний вчений, гідний політик, активний громадський діяч (варто нагадати, що він брав участь у написанні проекту Акта проголошення незалежності України, чому є безперечне документальне свідчення). У цих трьох іпостасях його можна позначити й не зробити помилки. Він є одним із представників команди «зеленої влади», багато років очолював Інститут законодавства ВРУ, академік НАН України та НАПрН України, до того ж член Президії НАН України. Тобто з будь-якого боку перед нами сучасна людина, яка тягне частку відповідальності за стан академічної науки та освіти.

З березня поточного року він очолює Тимчасову Спеціальну Комісію Верховної Ради України з питань збереження та розвитку академічного сектору науки. 22 квітня 2026 року відбулося перше засідання цієї комісії, на якому відверто обговорювалися питання фінансування, стагнації та деградації певних напрямків української науки, які виникли з різних об'єктивних причин. Інтерес викликало й питання розуміння молодим поколінням науковців ролі, місця, побудови НАН та галузевих академій наук, цінності науки та освіти як соціальної інституції загалом. Тут погляди виявилися досить різні, іноді суперечливі. Саме з цього питання редакція ЮВУ починає інтерв'ю з Олександром Копиленком, який погодився надати його для читачів нашої газети.

– Розкажіть, шановний Олександр Любимовичу, чого Ви очікуєте від діяльності ТСК

– Власне наші очікування визначає вже сама назва Комісії – збереження і розвиток! Вже відбулося кілька засідань ТСК, на наші звернення ми отримали сотні сторінок матеріалів від НАН та національних галузевих академій. До речі, окремо хотів би відзначити ґрунтовний моніторинг стану реалізації законодавства в галузі науки та науково-технічної діяльності, яку ми отримали від президента НАПрН В.Журавля, і навпаки суто формальну відписку від очільника МОНу О. Лісового, яку у зворотному листі на його ім'я я назвав взірцем бюрократичної схоластики.

Мандат Комісії чітко визначено постановою про її створення, насамперед йдеться про підготовку пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері правового регулювання академічного сектору науки, розроблення проекту закону про НАН та національні галузеві академії наук, аналіз стану дотримання законодавства, що визначає правовий режим їх майнового комплексу та майнового комплексу національних галузевих академій наук. Слід зазначити, що прийняття цієї постанови в сесійній залі відбулося, як би це пафосно не звучало, в дуже теплій атмосфері, що засвідчило загальне розуміння того фатального рубежу (можна ще скористатися модним нині тер-

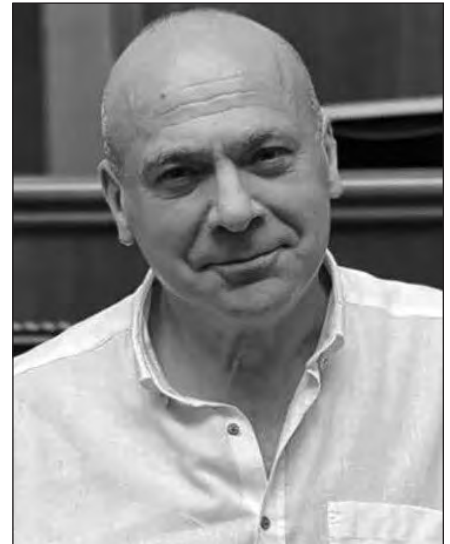
міном – фронтір), перед яким опинилася наша академічна наука.

У нас вже відбулася змістовна і досить відверта зустріч з Радою президентів НАН та національних галузевих академій наук, в ході якої висловлювалася ідея замість нового комплексного проекту ухвалити стратегію розвитку академічної науки. Це дискусійне питання, тим більше як вже зазначалося мандат Комісії визначено, і, на мій погляд є позитивна можливість в майбутніх законодавчих змінах передбачити ті проблеми, які буквально, говорячи мовою самбо, беруть на задушливе всю нашу академічну науку. Активно рухаємося далі, наступна запланована акція передбачає зустріч нашої ТСК з Прем'єр – міністром за участю президентів НАН та національних галузевих академій. Одразу спало на думку, що за останні роки десять найвищий рівень урядовця, що брав участь у Загальних Зборах НАН – заступник міністра.

– Власне яку візію Ви закладаєте в діяльність академічної науки?

– Наука це не просто складова соціальної дійсності, це до того ж і символ розвитку держави та суспільства, а колись ще й потужний соціальний ліфт, який зараз вже, на жаль, нікуди не везе. Та це тема окремої розмови – я взагалі вагаюся сказати, що зараз є у нас таким соціальним ліфтом...

Давайте зупинимось на нинішній ситуації, коли війна показала на скільки важлива

наука для забезпечення нашої перемоги. Навіть не так давно я вніс президії НАН пропозицію заснувати спеціальну відзнаку «Наука в обороні України», і вручати її треба було б на Загальних Зборах тим нашим воїнам, які використовують на фронті технологічні здобутки Академії, а вони беззаперечні.

Не можна не згадати те, що для підтримки ЗСУ роблять медики та аграрії. Вже не кажучи про зброю, супутні військові матеріали та обладнання. Економічна наука розробляє засоби самопідтримки суспільства, оптимізації грошового обігу, економії ресурсів. Вчені-юристи зараз працюють над удосконаленням нормативної бази, необхідною в тому числі для реалізації європейського вектора України, працюють над правовою підтримкою. Технічні науки в нас завжди були на висоті.

Варто зазначити, що базовому закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» (від 26 листопада 2015 року), що визначав, зокрема, основні цілі, напрями та принципи державної політики у цій сфері, вже виповнилося понад десять років. Це достатній термін для поглибленого аналізу практики його реалізації. Слід констатувати, що у нас склалася багаторівнева структура органів, які забезпечують управління науковою сферою: Уряд, безпосередньо МОН, Національна рада з питань розвитку науки і технологій та її комітети – адміністративний, ідентифікаційний, науковий. Структура є громіздкою і питання на скільки ефективною, точніше неефективною.

Ще 2024 році Рахункова палата констатувала саме брак стратегії розвитку у сфері наукової та науково-технічної діяльності, а також підкреслила потребу у державних цільових програмах прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку, про пошук варіантів практичного застосування результатів наукових досліджень та механізмів фінансування. Тоді ж вона рекомендувала підготувати проєкт Стратегії розвитку у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Певною мірою це перетинається з завданнями нашої Комісії.

– В чому, на ваш погляд, може полягати цінність української освіти, яка тісно пов'язана з науковою діяльністю?

– Це нагальне питання. Науку та освіту зв'язує наукова інформація, наукові джерела. Наприклад, цього року запроваджена Національна електронна науково-інформаційна система «URIS», яка є ключовим державним інструментом для цифрової трансформації наукової сфери України. Вона орієнтована на ефективний збір, структурування, збереження, верифікацію та використання наукової та науково-технічної інформації, а також на автоматизацію взаємодії між суб'єктами наукової діяльності. Система покликана забезпечувати прозорість, відкритість та доступність наукової інформації, створюючи фундамент для розвитку науки в Україні відповідно до сучасних цифрових стандартів. Однак мушу зазначити, що в її «імплементції» бачимо дещо дивні речі, зокрема у питанні упорядкування наукових фахових видань.

Як стало відомо, відбувається оновлення Переліку наукових фахових видань України (зокрема йдеться про категорію «Б»). Так, формування журналів категорії Б відбувається за новими правилами. Змінюються вимоги ніби до якості видань, прозорості редакційної політики, публікаційної етики, рецензування та достовірності інформації на сайтах

журналів. Відповідальні працівники МОНУ виклали на ФБ інформацію про проміжні результати: до 30 квітня подано 1394 заявки через систему URIS. Сформовано робочі рейтингові списки, за якими рекомендовано 974 видання. Щодо решти журналів триває робота над уточненням як технічних, так і змістовних питань відповідності умовам Порядку. Отож є ризик втрати значної кількості наукових видань. Замість індивідуального підходу застосований масовий принцип, до того ж дивують вимоги до формування редакційних колегій наукових журналів: за ознаками публікацій у scopus або web of science.

Однак, наприклад, у Німеччині, Франції, Польщі, Великій Британії – подібним формалізмом вчені не обтяжуються. У такий спосіб ми практично посилюємо наш відрив від наукової спільноти провідних країн. Мета української науки як раз і полягає в тому, щоб відірватися від тягаря радянського минулого, російських наративів, увійти до провідних наукових шкіл. Замість цього пропонується нова форма бюрократичної схоластики, яку я вже згадував.

Наша ТСК ухвалила рішення також розглянути цю проблему, причому, зовсім в іншому ракурсі. Ми мусимо з'ясувати не те, скільки журналів не виконали «акредитаційні» умови МОНУ, а взагалі наскільки ці умови є обґрунтованими та доцільними, а головне мусимо відверто запитати продуцентів цієї науково-бюрократичної схоластики – яка її цивілізаційна (даруйте за пафосність) мета. Я вже не раз говорив, що наші журнали давно перетворилися на трибуну здобувача, а не високої науки.

– Україна є високотехнологічною державою, водночас набори на технічні спеціальності щороку зменшуються. У чому полягають причини цього парадоксу?

– Справді, як це не банально звучить, давня проблема, яка активно обговорюється в різних аудиторіях і на різних майданчиках. Я

не скажу нічого нового, причини цього занепаду добре відомі. Повною мірою це відчуває насамперед НАН – довгий час її технологічні розробки з різних причин не були затребувані державою. Принагідно хочу згадати свою не дуже давню статтю, яка так і називалася: «Як подолати зневажливе ставлення до академічної науки?». Можна скільки завгодно говорити, навіть волати, високими гаслами, проте якщо відповідно до листа МОН, який я вже згадував, середня зарплата в академічній сфері складає 16-17 тисяч грн, тож абсолютно безглуздо говорити про щось інше.

Та будемо відвертими, попри цю диспропорцію не бачу й особливого злету наших гуманітаріїв. Особливо це проявляється в урядових документах, які дедалі більше нагадують грантові презентації та веселі картинки. Якщо наш гуманітарний віцепрем'єр (точніше прем'єрка) впевнено заявляє про необхідність нового суспільного договору (бідолашний Руссо), то можна лише процитувати Лесю Українку: «Буду кризь сльози сміятись»...

– Чому в закладах освіти викинуто викладання ідеології як окремої складової навчальних дисциплін, адже це ж не лише марксизм-ленінізм, це ж дещо інше, зокрема, це про візію та роль людини, діяльність суспільства, куди воно рухається?

– Нагадаю, що деідеологізація науки чи освіти – це вимога статті 15 Конституції України, за якою суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, а тому жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Це особливо варто нагадати зараз напередодні її 30-річчя (так сталося, що починаючи з жовтня далекого 1990 року, коли писалася перша концепція майбутнього Основного Закону, мені пощастило долучитися до конституційного процесу).

Я думаю, що викладання будь-якої, як Ви кажете, ідеології дуже привабливе і небезпечне. Оскільки одразу виникає спокуса сформулювати певний набір патріотично-свідомих постулатів, які одразу ж різними засобами, включаючи елементи кримінального переслідування, почне затято «охороняти» загіт професійних активістів. Власне, все це відбувається вже зараз, коли вузьке коло, так званих «експертів», рішуче продукує загальнонаціональні цінності. Принагідно, на відміну від польського інституту національної пам'яті, який справді відроджує цю національну пам'ять (даруйте за тавтологію) спираючись на єдність минулого, ідей і символів, наш інститут її формує, причому досить суб'єктивно і, я б навіть сказав, регіонально-обмежено.

Нагадаю читачам невелику працю М. Грушевського «Історія та її соціально-виховне значення», де сказано, що викладання цього предмету, тобто тієї самої ідеології, про яку Ви говорите, мусить спиратися на широкі принципи універсалізму і демократії. До речі, спираючись саме на цей принцип універсалізму, хочу водночас навести слова Пантелеймона Куліша, який говорив, що не варто так затято вивчати зарубіжних героїв, коли маємо своїх. І першим він називав Байду Вишневецького...

Отже, я вважаю, що нам потрібна широка, як казали раніше, «загально народна» дискусія з приводу засад нашої національної ідеї – не черговий, убогий конкурс на посаду із задалегідь визначеним результатом, а саме дискусія. Після того вже можемо рухатися далі.

– *Зараз практично зникли друковані медіа. А чи вони почнуть відроджуватися? Адже електронну газету «Дзеркало тижня» чи освітянські газетні видання наразі не побачити в активному читанні, хоча раніше, в друкованому вигляді, ми всі читали на такі видання і вистисували їх...*

– Ця тема заслуговує на окрему розмову. За кордоном друковані ЗМІ нікуди не зникли. Меню ранкової кави в багатьох країнах, як правило включає ще й «свіжу» газету. А подивіться на польську, німецьку та чи іншу заправку – скільки там преси, яка, до речі, розрахована на споживача будь-якого віку, статі чи політичних уподобань. Інша справа, що всі ці видання стали дуже дорогими. Втім, подивіться зараз на ціну української книжки, та наскільки вона доступна масовому споживачеві. А говорити про українські журнали – то це суцільне горе. Можна скільки завгодно побиватися з приводу патріотичного виховання, та хоча б відродити знаменитий дитячий журнал «Барвінок».

Несподівана асоціація – 9 червня на засіданні Президії НАН ми розглядали питання щодо відзначення 100-річчя Інституту літератури, директор якого відомий академік М. Жулинський сказав, що попри урядові рішення у Києві й досі немає Шевченкового дому. А я у свою чергу сказав, що напроти приміщення Президії вже кілька років стоїть пустою будівля Педагогічного музею, який не спромоглися «відкрити» навіть до 100-річчя Центральної Ради. А потім минув такий же ювілей УНР (як першої, так і другої)... Будемо сподіватись, звичайно, що ситуація зміниться, однак я дуже стриманий оптиміст.

– *Дякуємо за цікаві та конкретні відповіді.*

Спілкувався Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

Правовий аналіз змін до Земельного кодексу України

Нотаріальна палата України здійснила правовий аналіз законопроекту «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення умов обігу майнових прав на земельні ділянки» та повідомляє про неможливість підтримати пропозиції встановлення застави (іпотеки) прав оренди безпосередньо аграрною нотою та створення механізму автоматичного позасудового стягнення на підставі аграрних нот та неможливість підміни договору іпотеки аграрною нотою.

Правову позицію та Порівняльну таблицю, підготовлені Комісією НПУ з аналітично-методичного забезпечення діяльності, надіслано Комітету ВР з питань аграрної та земельної політики: pru.ua/wp-content/uploads/2026/06/an-pru.pdf. НПУ вважає за необхідне доопрацювати законопроект з урахуванням правил, які передбачені для іпотеки Законом України «Про іпотеку», та просить:

1. Виключити положення щодо запровадження аграрних нот як підстави виникнення іпотеки прав користування (оренди) земельних ділянок.

2. Зберегти правове регулювання правовідносин іпотеки виключно Цивільним кодексом України та Законом України «Про іпотеку», забезпечити обов'язковість нотаріального посвідчення договорів іпотеки відповідно до Закону України «Про іпотеку».

3. Виключити впровадження механізмів автоматичної державної реєстрації обтяжень прав на нерухоме майно, зокрема іпотеки.

4. Вирішити у законопроекті проблемні питання в частині: вдосконалення процедури проведення земельних торгів та оформлення їх результатів, оцінки похідних прав при їх іпотеці та зверненні стягнення, зменшення вартості (адміністративного збору) за отримання інформації з Державного реєстру прав для вчинення нотаріальних дій (підзаконний нормативно-правовий акт); покращення у Земельному кодексі України правил проведення земельних торгів з продажу прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення за раніше укладеними договорами оренди з метою уможливлення примусової реалізації прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення; вдосконалення процедури позасудових способів звернення стягнення на предмет іпотеки, в тому числі способів належного повідомлення боржника (передбачення в договорах як обов'язкової умови достовірної електронної пошти та листування з використанням кваліфікованого електронного під-

пису), оцінки тощо; вдосконалення процедури вчинення виконавчих написів нотаріусами на підставі іпотечних договорів (вдосконалення процедури повідомлення боржника та його доказів, встановлення однозначних та, можливо спеціальних, строків, узгодження їх в усіх законах).

5. Захистити право власника земельної ділянки, щодо якої наявні зареєстровані похідні речові права, які передаються в іпотеку, щодо розпорядження своєю власністю, оскільки на сьогодні громадяни перебувають в надскладних умовах, обумовлених війною, і земельна ділянка може бути єдиним майном, що надає можливість вижити у складних особистих обставинах (власник не має бути заручником користувачів та їх кредиторів).

6. Захистити переважне право користувача на купівлю земельної ділянки (не запроваджувати норму, яка передбачає у порушення ЗКУ, при видачі аграрної ноти сторони можуть обмежити право боржника без дозволу кредитора здійснювати відчуження або передачу переважного права на придбання земельної ділянки, майнове право на яку передається в іпотеку за цією аграрною нотою).

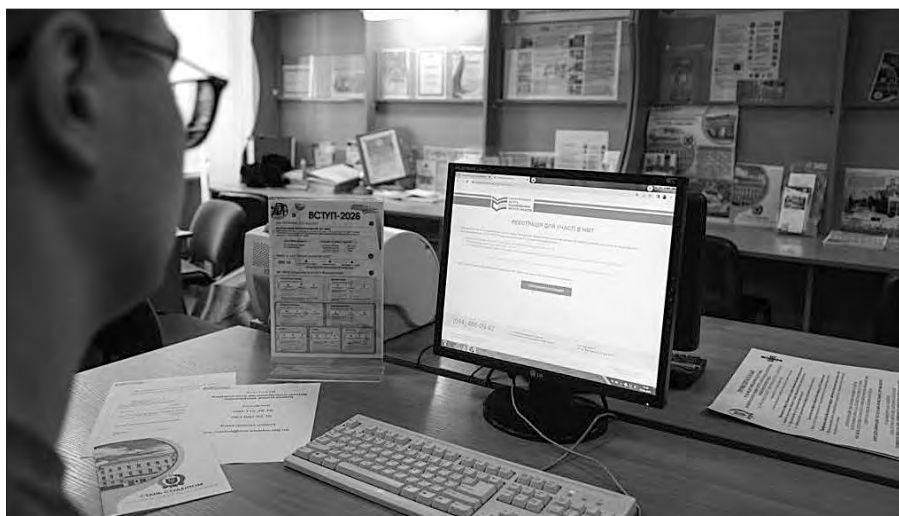
7. Не запроваджувати підхід щодо узаконення та нівелювання неточностей та суперечностей записів про права у Державному реєстрі прав та відмови від належних та необхідних перевірок предмету іпотеки перед передачею в іпотеку.

НПУ завжди виступає за збалансований захист прав землевласників та землекористувачів, кредиторів та боржників, забезпечення превентивності та безспірності правовідносин в цих сферах, попередження можливостей для рейдерських схем, та підтримує інші зміни законопроекту до Земельного кодексу України, Закону України «Про оренду землі», Закону України «Про виконавче провадження» — за умови доопрацювання в частині виключення положень, що іпотека похідних речових прав на землю може виникати на підставі аграрної ноти.

Українська цивілістична наука в обіймах практики

Звільнення науки від формальних ритуалів і штучних вимог, змістовне наповнення наукових публікацій, «статус» наукових ступенів і дефляція науки як наслідок низького рівня освіти

Про це говорив суддя Верховного Суду к. ю. н., доцент Василь Крат під час круглого столу «Правова наука в Україні — стан та перспективи. Погляд чотирьох поколінь українських цивілістів».

Василь Крат сказав, що погоджується з тезою про девальвацію наукових ступенів в Україні. Зауважив, що якщо раніше наявність наукового ступеня слугувала маркером професійного статусу, то нині про неї дедалі частіше воліють не згадувати. За цим стоїть реальна зміна суспільного сприйняття науки.

Суддя згадав про постанову Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», якою дозволили добровільну відмову від наукового ступеня. Механізм був, вочевидь, запроваджений як реакція на виявлення плагіату.

Василь Крат поставив питання: якщо особа роками отримувала надбавки за науковий ступінь, а потім від нього відмовилась, чи не є ці виплати безпідставно

набутим майном у розумінні ст. 1215 ЦК України? При цьому про добросовісність набувача виплат у такому випадку навряд чи можна говорити. Логічним наслідком відмови від наукового ступеня, на думку доповідача, мав би бути позов прокурора про повернення безпідставно набутого майна. Але таких випадків чомусь немає. «Чому після публічного повідомлення про відмову від ступеня прокурори не вживають заходів прокурорського реагування?», — запитав він.

Окремо порушувалася проблема втрати наукою самостійної інтелектуальної ролі. Парадокс сучасної ситуації полягає в тому, що правові доктрини формує вже не наука, а судова практика — наука ж здебільшого лише відтворює вже сформульоване. Як приклад Василь Крат навів конструкції фразеологічних правочинів і заборони суперечливої поведінки.

«Якщо зараз дивитися періодики, тези, статті щодо фразеологічних правочинів, то це по суті відтворення постанов касаційного суду», — сказав він. Тобто в наукових публікаціях по суті переказують судові підходи.

Сьогодні саме Касаційний цивільний суд часто задає вектори для подальших наукових досліджень, випереджаючи доктрину. Яскраві приклади — фразеологічні правочини та доктрина заборони суперечливої поведінки (*venire contra factum proprium*). Османна набула такої популярності, що її намагаються застосовувати як «універсальний меч самурая» мало не в кожній справі. При цьому цивілістична література не містить аналізу відповідної проблеми попри те, що виникає багато питань, які потребують глибокого дослідження.

Щодо наукових публікацій Василь Крат критично оцінив мотивацію переважної більшості з них. Їх поява зумовлена не науковою потребою, а формальними вимогами: здобути ступінь, виконати план, заповнити рядок у звіті. Метою стає кількість публікацій, але за цією кількістю немає змісту.

Особливо показовим є те, що тематика таких публікацій часто не пов'язана з реальними проблемами суспільства чи практики. Наука перетворилася на самодостатній ритуал — написати, опублікувати, без жодного зв'язку з тим, що насправді турбує юридичну спільноту і суспільство. Натомість зазначив Василь Крат, в автора має бути щось, про що він хоче сказати. Якщо цього немає, публікація не має сенсу, незалежно від того, у якому журналі вона вийшла і скільки на неї посилань тощо.

Окремо обговорили проблему плагіату. Суддя розглядає його не як технічне порушення, а як симптом глибшої культурної проблеми — нездатності суспільства сприймати чужий інтелектуальний продукт як

«чужу власність». І це стосується не лише наукових текстів, а й звичайних дописів у соціальних мережах, які копіюють без посилання на автора.

При цьому судові рішення щодо стягнення моральної компенсації за плагіат одиничні. Василь Крат згадав одну зі справ, де особі вдалося стягнути компенсацію, зокрема за моральну шкоду, через незаконне використання автореферату дисертації. Також суддя розповів про випадок, коли справжній автор подав статтю до іноземного журналу, але редакція її відхилила з позначкою «плагіат» і з посиланням на копію його ж тексту. Це унаочнює, до яких абсурдних наслідків призводить системне ігнорування авторських прав у науці.

Однією з першопричин ситуації, яка склалася сьогодні з наукою в Україні, учасники заходу відзначили рівень юридичної освіти. Дефляція науки є не причиною, а наслідком рівня освіти. Суддя зауважив, що сьогодні доступ до літератури практично безкоштовний і необмежений, існує багато онлайн-бібліотек. Однак смартфони та штучний інтелект витісняють самостійне мислення вже на шкільному рівні. Це матиме свої наслідки для науки. Адже проблема не народжується в аспірантурі, вона приходить туди вже сформованою.

Крім того, Василь Крат сказав про системний перекид у стимулюванні наукової діяльності. Надбавки за науковий ступінь отримують особи, які до науки жодного стосунку не мають, і саме це штучно роздуває кількість формальних «науковців» у гуманітарній сфері. Якщо прибрати матеріальний стимул, вважає суддя, залишаться лише ті, хто займається наукою з внутрішньої потреби. Це і є здорова основа для відновлення реальної наукової спільноти.

Реформування акредитованих журналів, посилення вимог до наукових публікацій, запровадження адміністративних бар'єрів для здобуття наукового статусу — усе це навряд чи є достатнім. Натомість суддя акцентував на важливості розширення академічної свободи, тобто звільнення науки від формальних ритуалів та штучних вимог, і особистої відповідальності кожного, хто претендує на статус науковця. Посилаючись на дигести, суддя нагадав стародавній принцип — «жити чесно». І саме в цьому — фундаментальна умова оздоровлення науки. «Поки не буде усвідомлення цього принципу, в тому числі й у сфері науки, зміни неможливі. Жодна зовнішня реформа не замінить внутрішньої установки на добросовісність», — сказав доповідач.

Поділ частки у статутному капіталі

Чи можна визнати за дружиною право на половину частки у статутному капіталі товариства, яка належить чоловікові?

Василь КРАТ,
суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду

Відмовляючи у задоволенні позову ОСОБА 1, суд першої інстанції виходив з того, що частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, яка належить одному з подружжя, не є об'єктом спільної сумісної власності та не може бути предметом поділу. Апеляційний суд погодився з такими висновками суду першої інстанції, а також зазначив, що правильним способом захисту є звернення до відповідача з позовом не про визнання права власності на частку у статутному капіталі ТОВ «Боедем», а з позовом про виплату половини вартості частки, що належить її чоловікові ОСОБА 2 у статутному капіталі товариства.

Колегія суддів частково погоджується з висновками судів попередніх інстанцій з огляду на таке. У разі внесення одним із подружжя вкладу у статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю коштів, які є спільною сумісною власністю, вказане товариство стає власником цих коштів. Натомість особа, яка внесла вклад у статутний капітал товариства набуває права на частку в статутному капіталі цього товариства. Інший із подружжя, який був співвласником коштів, внесених у статутний капітал товариства з метою захисту свого права під час поділу їхнього спільного сумісного майна набуває права вимагати виплати половини вартості частки члена подружжя у статутному капіталі. Суд виходить із презумпції про те, що вартість частки у статутному капіталі відповідає розміру внеску, якщо тільки сторона, яка стверджує про зміну цієї вартості на час розгляду справи, не доведе, що вартість частки змінилася (зросла або зменшилася внаслідок звичайної діяльності товариства). Такий висновок узгоджується із висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним у постанові від 10 квітня 2024 року в справі № 760/20948/16-ц.

Однак, у справі, що переглядається, ОСОБА 1 не заявляла вимоги про виплату

половини вартості частки, що належить її чоловікові ОСОБА 2 у статутному капіталі ТОВ «Боедем». Враховуючи наведене, суди попередніх інстанцій дійшли загалом правильного висновку про відмову в задоволенні позову, проте помилилися щодо мотивів такої відмови.

У цій справі суди першої та апеляційної інстанцій дійшли протилежних висновків про неналежність частки в статутному капіталі ТОВ «Боедем» до майна подружжя всупереч висновкам Великої Палати, а колегія суддів Верховного Суду також помилково не застосувала їх та не розглянула по суті вимоги про поділ частки, що залишилася у подружжя (42,4 %) і не була відчужена ТОВ «Маквіс Груп» та ОСОБА 3 (53,8 %).

При цьому застосування правових висновків Великої Палати Верховного Суду, викладених у постанові від 10 квітня 2024 року у справі № 760/20948/16-ц, є нерелевантним, оскільки у тій справі судом розглядалися вимоги про виплату іншому з подружжя грошової компенсації замість половини його частки у статутному капіталі товариства, і Велика Палата звісно визнала такий спосіб захисту ефективним. Велика Палата у тій справі жодним чином не забороняла іншого загального способу захисту у справах про поділ майна подружжя, а саме поділ у натурі частки у статутному капіталі господарського товариства. Штучна заборона співвласнику частки у статутному капіталі товариства, яка була набута подружжям, визнавати права власності на неї, не ґрунтується на жодній нормі матеріального права. Крім того, вона позбавляє співвласника без відповідної на те правової підстави, можливості визнати своє право власності, зареєструвати та в подальшому бути учасником господарського товариства зі всіма правами, які випливають із цього. А також суперечить принципу верховенства права та статті 6, статті 1 Першого протоколу до Конвенції з прав людини.

Захист конституційних прав громадян України у досудовому розслідуванні:

Адвокатський контекст

1 червня 2026 року відбулося засідання круглого столу в Національній Асоціації адвокатів України. Були присутні відомі адвокати, правозахисники, народні депутати України.

Олексій БАГАНЕЦЬ,

заступник Генерального прокурора (2000-2002, 2005-2006, 2014-2015 рр.), заступник голови Союзу юристів України, почесний президент Асоціації слідчих України, віце-президент Світового конгресу українських юристів, адвокат, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, стрілець Тероборони м. Києва

Здивував виступ одного із народних депутатів, який не тільки погодився із думкою адвокатів з приводу беззаконня, а навіть визнав існування обвинувального ухилу судів, назвавши це усядкованною «радянщиною». Він обурювався, як і всі присутні, масовим і неприхованим розголошенням деякими правоохоронцями таємниці досудового розслідування, за що передбачена навіть кримінальна відповідальність, хоча такої реакції уповноважених органів правопорядку (ДБР) та прокуратури на це беззаконня і не практикується. Правда, народний обранець повідомив присутніх, що з цього приводу в парламенті готувались, начебто, законопроекти про посилення відповідальності за такі протиправні дії, але, їм не вдалося за них проголосувати через те, що на них тиснули.

Один із учасників висловив цілий ряд цікавих суджень; зокрема, за його висновками, сьогодні лише адвокати залишилися фактично захисниками конституційних прав і свобод громадян, а не прокурори, судді чи слідчі. Говорив і про те, що ситуація із беззаконням вже дійшла до того, що нинішні прокурори вивчають матеріали кримінальних проваджень в коридорах суду, особливо, коли це стосується узаконення їх клопотань про проведення невідкладних обшуків, тобто тих, які проведені вже були без дозволу слідчого судді. Відзналися факти масового порушення прав людини під час проведенням обшуків у житлі громадян, де правоохоронці лише перешкоджають проведенню цих процесуальних дій, порушуючи права громадян.

Не менш влучним був і виступ адвоката Олега Шрама, який погодився із моїми тезами про те, що найбільше сьогодні до-

пускається порушень конституційних прав і свобод громадян саме в діяльності органів досудового розслідування.

Система кримінального-правового захисту від їх посягань повністю зруйнована і не тільки, так званими, реформами, на його думку, додатковими причинами є і нищівна декриміналізація зловживань правоохоронцями владою і своїм службовим становищем. Спочатку була виключена із Кримінального Кодексу ч. 3 ст. 364, а далі змінена примітка до ст. 364 ККУ, внаслідок чого кримінальна відповідальність за зловживання правоохоронцями владою і своїм службовим становищем тепер настає лише в тому випадку, коли такі порушення прав громадян мали матеріальний, грошовий характер. А ще більше, на його думку, шкоди охороні конституційних прав і свобод громадян заподіяло визнання в 2020 році неконституційною ст. 375 ККУ, яка передбачала кримінальну відповідальність судді, в т.ч. і слідчого судді, за постановлення ними свідомо неправосудного рішення.

Тому, на його думку, і не дивно, що кількість зареєстрованих злочинів проти правосуддя в ці роки знизилась до відверто мізерних, а до суду таких обвинувальних актів доходить до «близько нуля», що є безпосереднім «провалом» роботи того ж ДБР і плюс прокуратури!

Мабуть, нікого не здивую тим, що питання дотримання конституційних прав та свобод людини і громадянина в кримінальному судочинстві залежить, перш за все, від законслухняності органів правопорядку, прокуратури і тих же суддів, які змушені при виконанні своїх функцій в тій чи іншій мірі втручались у дану сферу.

Разом з тим, мої аналітичні дослідження протягом крайніх восьми років дають мені достатні підстави прийти до висновку, що органи правопорядку України, в тому числі і «реформовані» та створені під тиском і з безпосередньою участю наших іноземних «партнерів», під час реалізації своїх повноважень систематично порушують основні завдання кримінального провадження, передбачені ст. 2 КПК України.

Ще більш неприйнятним в цьому сегменті є те, що такі порушення прав і свобод громадян вчиняються правоохоронцями, в переважній частині випадків, свідомо, як заради власного піару та демонстрації «показових» шоу про досягнення неіснуючих «успіхів» у боротьбі із злочинністю і, особливо, корупцією, так, і не виключено, що на «замовлення» або і з політичних міркувань, або, в результаті край низького свого професійного рівня, в т.ч. і їх керівників. На жаль, не можу виключати із цього числа порушників закону і значну частину слідчих суддів, які теж сприяють таким грубим порушенням прав громадян.

Так у 2024 році до ЄРДР внесено рекордні 492 479 кримінальних проваджень, але названа цифра — це лише ті провадження, які потрапили до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Реальна ж кількість заяв і повідомлень про злочини, які надходили до органів правопорядку протягом позаминулого року, значно вища.

І не дивно, бо з названої кількості зареєстрованих у 2024-му році кримінальних проваджень прокурори самостійно внесли до ЄРДР, лише 6 439 (1,31 %), з яких до суду у вигляді обвинувальних актів тим більше, дійшло лише 478 (0,29 %).

Далі трішки про обшуки. У 2024 році слідчими та прокурорами подано до слідчих суддів 93 991 клопотання про отримання дозволу на обшук, що є стабільним середнім, плюс-мінус, показником за весь досліджений період, може за виключенням 2022 року, коли відбулося вторгнення ворога на нашу територію (71 018). Але, що стосується задоволених слідчими суддями таких клопотань, то ситуація в частині судового контролю за дотриманням прав і свобод громадян на цьому напрямку суттєво погірши-

лась: у 2024-му відсоток задоволених таких клопотань склав 83,73 % — це абсолютний пік за сім крайніх років: у 2023-му — 83,17 %, у 2022-му — 81,64 %, у 2021-му — 71,64 %, у 2020-му — 73,47 %, у 2019-му — 73,68 %, у 2018-му — 75,82 %, при чому, зростання кількості задоволених таких клопотань відбувалось майже щорічно. В свою чергу, в задоволенні скількох таких клопотань було відмовлено, то тут, навпаки, ситуація протилежна: лише 7,74 %, тобто, вдвічі менше порівняно із тим же 2018 роком (16,34 %).

У проникненні до житла без присутності власника ситуація ще гірша. У 2024-му подано 659 таких клопотань, з яких задоволено ще більше — 89,91 %, тобто, майже 90 %, і це теж абсолютний пік: у 2023 — 854 клопотання або 86,54 %, у 2022 — 578 або 86,41 %, у 2021 — 801 або 80,33 %, у 2020 — 763 або 82,35 %, у 2019 — 955 або 79,87 %, у 2018 — 763 або 85,09 %, і таке зростання мало місце майже щорічно за цей період! А відмовлено у задоволенні таких клопотань, теж не дивуйтесь, лише у 7,03 % випадків, що теж є найнижчим показником за весь досліджений період! Тобто, в 9 випадках із 10 правоохоронні органи, у змові з прокурором, фактично дозволяють собі «вдиратися» до вашого будинку чи квартири, коли вас там немає, і слідчі судді, на жаль, це лише «благословляють».

Динаміка арештів майна громадян також додатково ілюструє, як на стадії досудового розслідування грубо порушується ще одне із фундаментальних конституційних прав — право власності. Тільки у 2024 році слідчі судді наклали арешт на майно у 1 12 847 випадках — що теж є абсолютним рекордом за весь період дослідження з 2018 по 2024 роки: 2023 — 108 214, 2022 — 89 731, 2021 — 94 326, 2020 — 91 452, 2019 — 83 107, 2018 — 67 892. Тобто, за сім років кількість арештів зросла на 66 %, причому вони зростали теж із кожним роком, а відсоток відмов у задоволенні клопотання про їх проведення, навпаки, тільки падав: з 18,4 % у 2018-му до рекордно низьких 6,8 % у 2024-му, тобто, майже втричі! При цьому, звертаю Вашу увагу, що на кінець 2024 року 78,3 % усіх чинних арештів майна були накладені в провадженнях, які або були потім закриті, або ще розслідувались (якщо це можна так назвати) протягом може і послідуєчого року. І це все, друзі, на стадії досудового розслідування, коли обвинувально-го вироку ще немає і може ніколи і не бути.

Ще більш вразливим і суспільно резонансним, звичайно, є застосування на стадії досудового розслідування виняткового

запобіжного заходу: тримання під вартою, що є найгрубішим втручанням у конституційне право людини на свободу та особисту недоторканність. Так, у 2024 році слідчі судді задовольнили 18 426 клопотань про тримання під вартою — це теж найвищий показник за минулі сім років. Відсоток задоволених слідчими суддями таких клопотань зріс до 91,3 % (у 2018-му — 83,7 %), тобто складається враження, що і прокурори, і слідчі судді без проблем підтримують застосування такого запобіжного заходу. Тоді, вибачте, а який же він винятковий?

Особливо гостро на стадії досудового розслідування стоїть також і проблема незаконних затримань громадян, які здійснюються у нас, причому дуже часто, як без достатніх підстав, так і без належного контролю зі сторони суду, а, тим більше, нагляду зі сторони прокурора, якого у свій час, в далекому 2012 році при прийнятті нового КПК позбавили таких повноважень взагалі. Про які європейські перспективи України взагалі можна сьогодні серйозно говорити, якщо законність затримання силовиками громадян в нашій державі не тільки зараз, а і у довоєнний час, починаючи, як мінімум, із 2014 року, ніхто не контролював і не перевіряв, як це має місце і зараз; статистика, так званого, ОГП і, тим більше — ДСА або взагалі з цього приводу не ведеться, або відверто приховується, в результаті чого суспільству сьогодні невідомо, скільки осіб із числа затриманих за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень були пізніше звільнені з місць позбавлення волі без повідомлення їм підозри та, тим більше — без звернення слідчого та прокурора до суду за обранням міри запобіжного заходу, тобто, скількох громадян фактично було затримано незаконно! Сьогодні також ніхто не відслідковує і, тим більш, не контролює, скільком особам спочатку було повідомлено про підозру без достатніх підстав, а тим більше, скільки громадян було взято слідчими суддями, і теж без достатніх підстав, під варту за клопотаннями слідчого і прокурора, а потім звільнено. Такої статистики, так званої, Офіс Генерального прокурора теж, начебто, не має і, скоріше всього, умисно не веде. До речі, не побачите Ви там і статданих про кількість закритих кримінальних проваджень за недоведеністю винуватості осіб, тобто, яка кількість громадян бу-

ла незаконно притягнута до кримінальної відповідальності.

А питання застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Почну з того, що у 2024 році до слідчих суддів подано 12 547 скарг тільки на неправомірне застосування НСРД, що теж є абсолютним рекордом, причому, цей показник за досліджений період щорічно, нехай і не на багато, але теж тільки зростав! А задоволено у позаминулому році 42,3 % із них, тобто, майже кожна друга така скарга виявилась обґрунтованою, а застосовані НСРД до людини, відповідно, незаконними. Але, головним в цьому плані є те, що, Офіс Генерального прокурора сьогодні вже не веде і не публікує, кілька років, жодної статистики про рух та кількість отриманих прокуратурою від органів правопорядку клопотань про застосування НСРД; скільки їх надійшло до прокурорів від органів правопорядку, скільки прокурори відхилили, а скільки погодили і вони були направлені до судів, у задоволенні скількох із них слідчі судді відмовили, а скільки задоволили, а саме головне, скільки результатів проведених негласних заходів були використані в якості доказів у кримінальних провадженнях.

Виявляється, що десятки тисяч громадян, а може і більше, щороку незаконно прослуховуються, за ними стежать, знімають інформацію з їх телефонів і комп'ютерів, в їх приватне життя правоохоронці свавільно втручаються і ніхто сьогодні за такі дії не хоче відповідати, що лише підбадьорює, підштовхує (підбурює) таких правоохоронців і надалі порушувати верховенство права.

До речі, приховує таку інформацію і ДСАУ, хоча до 2018 року теж публікувала, що більше нагадує кругову поруку в цьому питанні з метою приховування відвертого беззаконня.

Директива (ЄС) 2026/1021 Європарламенту та Ради від 29 квітня 2026 року

(інформаційно-аналітичний огляд)

Ця Директива набула чинності 31 травня 2026 року, однак для її остаточної імплементації у національне законодавство встановлено період тривалістю від 24 до 36 місяців (залежно від напрямів регулювання). У зв'язку з цим її загальне дослідження, аналіз закріплених у ній положень та їх тлумачення становлять складний та необхідний процес, що потребує поступового осмислення та сприйняття цього вітчизняною правничою спільнотою. Саме тому для первинного аналітичного огляду положень цієї Директиви ми звернулися до члена Президії Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, доктора теології, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України Є.Л. Стрельцова.

Форми та види заходів щодо протидії корупції

Директива (ЄС) 2026/1021 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2026 року (далі — Директива) має комплексний характер, встановлюючи та визначаючи складові й напрями, характерні для такого складного соціально негативного явища, як корупція, а також передбачаючи різні форми та види заходів щодо протидії їй. Це свідчить про наявність у ЄС певного підходу та методології дослідження складних соціальних явищ, які потребують спеціального наукового осмислення. Сутність такого підходу полягає в тому, що будь-які соціально значущі явища, процеси, події чи вчинки потребують, у найзагальнішому розумінні, встановлення їхньої сутності, змісту та впливу на суспільне життя, який може бути суспільно позитивним, суспільно нейтральним або суспільно небезпечним. Така соціальна «діагностика» є не просто бажаною, а необхідною, оскільки саме вона значною мірою дає змогу виявити та систематизувати ті соціальні потреби, що породжуються відповідними явищами чи процесами, а відтак мають бути враховані під час планування та реалізації відповідних соціальних, зокрема соціально-правових, заходів. Щодо процесів позитивної спрямованості, то відповідні заходи мають бути орієнтовані на їх підтримку та розвиток. Водночас стосовно негативних процесів, у тому числі суспільно небезпечних, такі заходи, сформовані з урахуванням ступеня їх небезпечності та суспільного запиту на їх подолання, повинні бути спрямовані на їх зменшення, обмеження або навіть припинення.

Така діяльність є необхідною і для нормативної складової загальнодержавної діяльності, оскільки саме право (у широкому розумінні цього поняття) формує необхідну нормативну (обов'язкову) основу для регулювання та охорони суспільних процесів у кожному із зазначених напрямів, у тому числі й кримінально-правовому.

Розуміння саме такого підходу особливо чітко проявляється під час дослідження корупції. Його застосування дає змогу усвідомити, що це явище, з огляду на глибину його тяжкої хронічної соціальної патології, становить особливу суспільну небезпеку, яка полягає у своєрідній деструктивній соціальній «іржі», що руйнує базові інститути людського співіснування. Для населення корупція є своєрідним повсякденним досвідом несправедливості, за якого фундаментальні права людини фактично перетворюються на товар, який можна отримати шляхом його «придбання». На рівні суспільства корупція, по суті, виступає одним із головних чинників руйнування суспільної довіри, оскільки перестають повноцінно функціонувати засади «суспільного договору», «соціальної рівності» та інші базові принципи суспільного життя. Це проявляється, зокрема, у тому, що право починає по-різному «працювати» щодо різних верств населення. Для держави корупція становить пряму загрозу національній безпеці, суверенітету та стабільності економіки, на що переконливо вказують сучасні відомі приклади. Саме тому сьогодні в європейському просторі, зокрема й в Україні, з огляду на високий рівень суспільної небезпеки корупції, сформувався об'єктивний і безальтернативний суспільний запит на реальну

протидію цьому комплексному суспільно негативному явищу.

Відповіддю на цей об'єктивний суспільний запит стала Директива, що аналізується. Її ухвалення підкреслює, що йдеться про новий за багатьма параметрами міжнародно-правовий акт, який формує правову основу для протидії сучасній корупції, її значним масштабам, а також транскордонним, цифровим і корпоративним проявам.

З огляду на це і здійснимо цей огляд, зосередивши увагу насамперед на загальних положеннях, які значною мірою зумовили появу цієї Директиви та покладені в основу її реалізації. Саме вони відображають сучасний європейський правовий менталітет і дають змогу зрозуміти/оцінити його рівень, зміст та основні напрями прояву. Це, своєю чергою, дозволить підійти до первинного сприйняття Директиви із загальноаналітичних позицій, а можливо, слугуватиме й своєрідним «ключем» до розуміння інших загальноєвропейських рішень і документів. Загалом, на нашу думку, міжнародно-правові документи, у тому числі й цей, від самого початку не слід розглядати лише як своєрідну «збірку» документів. Більшою мірою їх необхідно сприймати як певні стратегії, первинні правові наміри, спрямовані на трансформацію правового регулювання й охорону суспільних відносин, щодо їхньої здатності змінювати правового розуміння таких процесів. Такий підхід дасть змогу в подальшому на більш глибокому загально-теоретичному рівні здійснити детальніший аналіз положень цієї Директиви та суміжних нормативно-правових актів.

Загальні передумови ухвалення цієї Директиви: внутрішні та зовнішні чинники

Ця Директива є одночасно реакцією на внутрішні потрясіння в системі європейського врядування та масштабною спробою посилити антикорупційний порядок у державах-членах Європейського Союзу й країнах-кандидатах. Ухвалення цього багатого в чому безпрецедентно «наказового» документа стало відповіддю на резонансний корупційний скандал, що вибухнув

наприкінці 2022 року («Катаргейт») і був пов'язаний із фактами підкупу та лобізму у вищих ешелонах Європейського Парламенту (Білик Д. Корупційний скандал у Європарламенті: що відомо. (URL: dw.com/uk/korupcijnij-skandal-u-evroparlamenti-sovidomo/a-64066201)). Зазначені події завдали істотного репутаційного удару по ключових європейських інституціях. Саме тому Директива (ЄС) 2026/1021 стала проявом глибокої правової рефлексії та самоочищення. Більш предметно це виявилось у суттєвому посиленні уваги до криміналізації «торгівлі впливом» та нормативного регулювання «тіньового» лобізму.

Наступне положення пов'язане із забезпеченням фінансової стабільності єдиного ринку ЄС, оскільки ця Директива є реакцією на деструктивні процеси як на загальноєвропейському рівні, так і в окремих державах-членах, де корупційні практики почали становити реальну загрозу для належного функціонування спільного європейського бюджету (див.: Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2025 рік. (Transparency International. (URL: transparency.org/en/cpi/2025)). Якщо раніше ЄС фактично не мав кримінально-правових «важелів» безпосереднього впливу на корумповані національні еліти, а національні правоохоронні органи виявляли недостатню «активність» у протидії таким проявам, то ця Директива спрямована на формування уніфікованого наднаціонального правового простору, створюючи нові правові та процесуальні можливості для діяльності таких європейських інституцій, як Європейська прокуратура (EPPO), Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF), Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у сфері кримінальної юстиції (Eurojust), Європейська рахункова палата (ECA), Група держав проти корупції (GRECO) та інш.

Тому значення цієї Директиви для Європи значною мірою полягає насамперед у ліквідації/обмеженні так званих «безпечних гаваней» для корупційного капіталу всередині ЄС шляхом усунення правових прогалин, що виникали внаслідок неузгодженості національних законодавств держав-членів. Ця мета досягається завдяки тому, що на зміну попереднім правовим актам, зокрема Рамковому рішенням 2003 року щодо боротьби з корупцією у приватному секторі та Конвенції 1997 року, наявність яких породжувала колізійні ситуації, за яких одне й те саме діяння визнавалося злочином,

наприклад, у Німеччині, тоді як в інших державах-членах ЄС воно могло кваліфікуватися як адміністративне чи цивільне правопорушення, у цій Директиві визначено дев'ять видів кримінальних правопорушень, віднесених до категорії корупційних, що створює підґрунтя для більш уніфікованого розуміння корупції та узгодженого застосування антикорупційного законодавства в межах Європейського Союзу.

Ця Директива має важливе значення і для України з огляду на низку обставин. Насамперед це пов'язано з тим, що масштаби корупції в Україні, як відомо, залаштуються не просто значними, а надзвичайно великими. Так, нещодавно було викрито мережу з понад 2,3 тис. компаній, які здійснили фіктивні зовнішньоекономічні операції на суму понад 198 млрд грн, після чого «безвісти зникли», фактично припинивши свою діяльність. Це свідчить як про масштабність, так і про високий рівень координації тіньових економічних процесів (Муравський А. Податківці виявили масштабну схему: за кордон виведено 198 мільярдів гривень. Економічна правда. (URL: pravda.com.ua/biznes/podatkivci-viyavili-masshtabnu-shemu-za-kordon-vivedeno-198-milyardiv-griven-822265/)). Іншим прикладом є діяльність конвертаційного центру, до функціонування якого було залучено понад 500 підконтрольних компаній та ФОПів. За оцінками правоохоронних органів, йшлося про своєрідну «тіньову імперію» з оборотом до 18 млрд грн, діяльність якої забезпечувала мінімізацію або повне ухилення від сплати податків, виведення коштів за кордон та незаконне збагачення окремих осіб, завдаючи при цьому безпосередньої матеріальної шкоди державі (Правоохоронці викрили конвертцентр з оборотом до 18 мільярдів гривень. (URL: pravda.com.ua/biznes/pravoohoronci-vikrili-konvertcentr-z-oborotom-do-18-milyardiv-griven-820878/)). Слід зазначити, що проблематиці корупції та необхідності її комплексного дослідження приділяється значна увага у вітчизняній правовій науці (Див.:

– Чому корупцію неможливо подолати, і як ті, хто це обіцяє, маніпулюють довірою суспільства. (URL: welfare.green/chomu-korupciyu-nemozhливо-podolati-i-yak-ti-khto-ce-obicyaeh-manipulyuyut-doviroyu-suspilstva/);

– Головін Б. М. Механізм запобігання корупції. Часопис Київського університету права. 2018. №4. С. 254 — 259;

– Самодай В.П., Ковтун Г.И. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 49. (URL: economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2360/2281);

– Світовий рівень корупції погіршується: хто очолив рейтинг та на якому місці Україна. (URL: minfin.com.ua/ua/2026/05/31/174912206);

– Стрельцов Є.Л. Корупція у філософському та публічно-правовому вимірі. Нове століття криміналістики та судових наук. Liber Amicorum: колективна монографія. Харків: Право, 2025. С. 24 — 40 та ін.).

Однак, говорячи про значення протидії корупції на національному рівні, слід звернути увагу не лише на те, що, за оцінками значної частини українського суспільства, рівень корупції під час війни зріс (Якобчук А. Більшість українців переконані у зростанні рівня корупції під час війни: результати опитування. (URL: slovoproslovo.info/riven-koruptsiyi-ukraina-opytuvannya)), а й на те, що її наслідки потенційно можуть безпосередньо позначитися на кожному громадянині. У цьому сенсі всі ми можемо стати «безпосередніми потерпілими» від корупційних проявів, якщо державі доведеться повертати міжнародну фінансову допомогу за рахунок власних ресурсів. Так, аналізуючи умови надання останньої та найбільш відомої позики ЄС у розмірі 90 млрд євро, необхідно врахувати, що відповідні міжнародні домовленості, зокрема ст. ст. 11 та 13 Угоди з ЄС та МВФ, передбачають, що у разі встановлення ЄС порушення демократичних

стандартів, фактів корупції, шахрайства або нецільового використання наданих коштів, повернення цієї позики не буде обмежуватися лише зовнішніми репараціями: Україна повинна буде виплатити всю суму з власних ресурсів, що може стати підставою для оголошення дефолту (Ратифікація Угоди про позику: хто насправді повертатиме 90 млрд євро кредиту ЄС. (URL:sud.ua/uk/news/publication/362356-ratifikatsiyasoglasheniya-o-zaume-kto-na-samom-delebudet-vozvrashchat-90-mlrd-evro-kredita-es)). Показово, що зазначений підхід простежується і в питаннях забезпечення комплексного захисту, зокрема й кримінально-правовими засобами, західних інвестицій та коштів, призначених для повоєнного відновлення України. Зокрема, дедалі наполегливіше акцентують увагу на необхідності належної кримінально-правової охорони фінансових інтересів Європейського Союзу. Це знаходить свій прояв у вимогах європейських партнерів щодо гармонізації кримінального законодавства України з європейськими стандартами, у тому числі шляхом встановлення покарання (відповідні форма та види) за розкрадання коштів європейських фондів, аналогічних тим, що передбачені законодавством провідних європейських держав.

Таким чином, для України як держави-кандидата на вступ до ЄС та водночас «позичальника» великої суми грошей ця Директива автоматично стає відповідним «маркером» подальшого розвитку національного права і законодавства, а також їх гармонізації з європейськими правовими стандартами як на загальному, так і на галузевому рівнях. Особливого значення це набуває з огляду на переговорний Кластер 1 щодо вступу України у європейське співто-

вариство. Безумовно, діяльність НАБУ, САП та ВАКС сьогодні характеризується достатньо високою динамікою, водночас аналіз положень Директиви свідчить про те, що насамперед і Кримінальний кодекс України (далі — КК), і Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — КПК) потребують певного поетапного вдосконалення. Це стосується тих положень, які в окремих аспектах потребують оновлення та приведення у відповідність до сучасних європейських підходів у сфері протидії корупції.

Важливо підкреслити, що ця Директива має значний практичний потенціал для реалізації, оскільки фактично закладає правові основи формування нової Комплексної антикорупційної стратегії ЄС. Йдеться не про декларативні наміри, а про юридично обов'язкові вимоги, закріплені на рівні законодавства ЄС. Як уже зазначалося, держави-члени зобов'язані протягом 24–36 місяців привести своє національне законодавство у відповідність до положень Директиви, зокрема шляхом внесення відповідних змін і доповнень до кримінального та кримінального процесуального законодавства.

Предметні положення цієї Директиви

Розгляд положень цієї Директиви докладно розпочати з Розділу I «Загальні положення». У ст. 1 визначено предмет і сферу її застосування. Зокрема, Директива встановлює правила щодо визначення кримінальних правопорушень у сфері корупції, кримінальних та некримінальних санкцій за їх вчинення, а також передбачає систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності запобігання корупції та боротьби з нею.

У ст. 2 цього розділу закріплено такі визначення (з коментарем): «майно»; «державний службовець», що охоплює відповідні категорії таких осіб; «посадовець Європейського Союзу»; «арбітр»; «присяжний»; «високопосадовець»; «порушення обов'язків»; «юридична особа».

У Розділі II «Корупційні злочини» сформульовано основні кримінально-правові положення цього акта. Насамперед у ньому чітко визначено перелік діянь, які відповідно до положень Директиви визнаються корупційними кримінальними правопорушеннями. До них належать: підкуп у державному секторі (ст. 3), підкуп у приватному секторі (ст. 4), незаконне привласнення (ст. 5), торгівля впливом (ст. 6), незаконне виконання державних функцій (ст. 7), перешкодження правосуддю (ст. 8), збагачення внаслідок корупційних злочинів (ст. 9), приховування (ст. 10), а також підбурювання, пособництво та замах (ст. 11).

У ст. 12 цього розділу визначено покарання та інші заходи щодо фізичних осіб, які вживаються для того, щоб відповідні кримінальні правопорушення каралися ефективними, пропорційними та стримуючими кримінальними покараннями (ч.1). Вони включають: (а) штрафи; (б) звільнення, відсторонення та переведення з державної посади; (в) позбавлення права: (i) обіймати державну посаду, (ii) виконувати функції державної служби, (iii) обіймати посаду в юридичній особі, що повністю або частково належить цій державі-члену, (iv) здійснювати господарську діяльність, яка призвела до вчинення відповідного правопорушення або сприяла його вчиненню; (d) тимчасові заборони балотуватися на державну посаду; (e) відкликання дозволів та авторизацій на здійснення діяльності, що призвела до вчинення відповідного правопорушення або сприяла його вчиненню; (f) позбавлення доступу до державного фінансування, включаючи тендерні процедури, гранти, концесії та ліцензії; (g) у разі наявності суспільного інтересу — оприлюднення всього або частини судового рішення, що стосується вчиненого кримінального правопорушення та призначених покарань або заходів, без упередження щодо правил щодо приватного життя та захисту персональних даних.

Наступні дві статті цієї Директиви передбачають відповідальність юридичних осіб та заходи кримінально-правового характеру, які можуть бути застосовані до них у разі виявлення корупційних кримінальних злочинів.

Так, у ст. 13 «Відповідальність юридичних осіб», закріплено, що держави-члени забезпечують можливість притягнення юридичних осіб до відповідальності за кримінальні правопорушення, зазначені у статтях 3–6 та 8–11, якщо такі правопорушення були вчинені на користь цих юридичних осіб будь-якою особою, яка займає керівну посаду в межах відповідної юридичної особи, діючи або індивідуально, або як частина органу цієї юридичної особи, на підставі одного або кількох вказаних у Директиві повноважень (1).

При цьому, держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення можливості притягнення юридичних осіб до відповідальності у випадках, коли відсутність нагляду або контролю з боку особи, зазначеної у пункті 1 цієї статті, уможливила вчинення особою, що перебуває під її владою, кримінального правопорушення, зазначеного у статтях 3–6 та 8–11, на користь цієї юридичної особи (2). Звернено спеціальну увагу на те, що відповідальність юридичних осіб відповідно до пунктів 1 та 2 цієї статті не виключає кримінального переслідування фізичних осіб, які вчиняють, підбурюють до вчинення або є співучасниками кримінальних правопорушень, зазначених у статтях 3–6 та 8–11 (3).

У ст. 14 визначено «Покарання та заходи щодо юридичних осіб». При цьому підкреслюється, що такі заходи повинні бути ефективними, пропорційними та мати стримувальний характер. Вони можуть набувати форми як кримінальних, так і некримінальних покарань або заходів (п. 1). У п. 2 цієї статті наводиться перелік таких санкцій та заходів. Водночас п. 3 акцентує увагу на тому, що розмір штрафу має бути пропорційним тяжкості діяння та індивідуальним, фінансовим та іншим обставинам відповідної юридичної особи. При цьому звернено увагу на те, що держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб максимальний розмір таких штрафів становив не менше ніж: (а) за кримінальні правопорушення, зазначені у статтях 3–5:(i) — 5 % від загального світового обороту юридичної особи за фінансовий рік, що передувало тому, в якому було вчинено правопорушення, або за фінансовий рік, що передувало прийняттю рішення про накладення штрафу; або, як альтернатива, (ii) суми, що відповідає 40 000 000 євро; (б) за кримінальні правопорушення, зазначені у статтях 6, 8 та 9: (i) — 3 % від загального світового обороту юридичної особи за фінансовий рік, що передувало тому, в якому було вчинено

правопорушення, або за фінансовий рік, що передувало прийняттю рішення про накладення штрафу; або (ii) суму, що відповідає 24 000 000 євро. При цьому вказується, що держави-члени можуть встановити правила для випадків, коли неможливо визначити розмір штрафу на основі загального світового обороту юридичної особи за фінансовий рік, що передувало тому, в якому було вчинено правопорушення, або за фінансовий рік, що передувало прийняттю рішення про накладення штрафу. Аналізуючи такі заходи, потрібно зазначити, що вони багато в чому принципово змінюють не стільки розмір, скільки саму «каральну» філософію, переводячи її на інший рівень.

У ст. 15 визначено перелік обставин, що обтяжують відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, тоді як у ст. 16 закріплено систему пом'якшувальних обставин. Положення ст. 17 регулюють питання привілеїв та імунітетів щодо розслідування і судового переслідування корупційних злочинів. Ст. 18 встановлює умови та правила юрисдикції щодо розслідування таких кримінальних правопорушень. Окрему увагу приділено питанням строків давності. Так, у ст. 19 визначено вимоги щодо строків давності притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення.

Міркування щодо положень цього розділу

Багато положень цього розділу можуть/мають розглядатися як спроби внесення певних змін до загальної парадигми національного суверенітету, оскільки кримінальне право традиційно вважалося своєрідною «священною короною» у питаннях визначення та реалізації національного суверенітету. Саме тому держави традиційно прагнуть зберігати за собою виключне право самостійно визначати зміст кримінально-правових заборон, види покарань та межі їх застосування. У цьому контексті визначення та встановлення конкретних видів та меж кримінально-правового покарання, свідчить про поступовий перехід Європейського Союзу, на рівні Директиви, від координації кримінально-правової політики держав-членів до безпосереднього наднаціонального карального імперативу у сфері кримінальної юстиції. Імовірно, така трансформація обумовлена тим, що попередні моделі антикорупційної протидії, міжнародно-правові акти, зокрема, Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), Конвенція Ради Європи про кримінальну

відповідальність за корупцію, попередні рамкові рішення Європейського Союзу та інші, здебільшого використовували «розмиті» формулювання на кшталт вимоги про те, що «санкції повинні бути «ефективними та суворими» пропорційними та стримувальними», що призводило до реального соціально-правового дисбалансу всередині самого Євросоюзу. Наприклад, за аналогічним корупційний злочин, зокрема підкуп приватного менеджера або зловживання впливом, у Франції чи Німеччині можна було отримати реальний тюремний строк та мільйонний штраф, тоді як в деяких країнах Південної чи Східної Європи — умовний строк або символічний штраф у кілька тисяч євро. Це, своєю чергою, призводило до того, що транснаціональні корпорації та організовані злочинні групи, користуючись наявними національними відмінностями, реєстрували материнські компанії або здійснювали фінансові операції через юрисдикції держав-членів ЄС із найбільш м'яким антикорупційним законодавством. Водночас положення цієї Директиви значною мірою «руйнують» такі можливості, оскільки зараз своєрідні «безпечні гавані» у межах ЄС поступово «зникають».

Ця ситуація додатково ускладнювалася тим, що внаслідок таких діянь суттєво «страждали» й фінансові інтереси самого ЄС. Зокрема, у межах функціонування масштабних загальноєвропейських фондів неодноразово виявлялися ризики розкрадання або факти реального розкрадання коштів на суми, що обчислювалися мільярдами євро. При цьому, якщо національні суди держав-членів по-різному реагували на подібні посягання, інколи застосовуючи достатньо м'які санкції, то центральні інституції ЄС тривалий час були обмежені у можливостях безпосереднього впливу на таку ситуацію. Водночас положення цієї Директиви надають, наприклад, Європейській прокуратурі (EPPO) належну юридичну опору для ефективної протидії цій категорії кримінальних правопорушень. Разом із тим, з метою збереження «чистоти» кримінально-правової матерії подібні рішення не слід розглядати як остаточні. Безумовно, такі процеси, у тому числі кримінально-протиправні, що виникають у межах ЄС, а також питання належної державно-правової та кримінально-правової реакції на такі та нові суспільно небезпечні посягання, потребують подальшого наукового осмислення та широкого фахового обговорення. Водночас це не повинно розглядатися як поступова остаточна відмова

від усталених положень і засад класичного кримінального права. (Streltsov Ye. (2025): Ukrainian Criminal Law at a Crossroads: In Pursuit of a New Concept or on the Path to Its Erosion? (Modern Reflections). Jahrbuch für Ostrecht. Verlags C.H. Beck, Німеччина. Pp.13-44. dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/79df7c3f-4629-4e23-b094-3f0319ff3fd6/content). Загалом, на нашу думку, зазначена проблема потребує іншого підходу до свого вирішення.

Профілактика, розслідування та координація у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням

У розділі III Директиви визначено положень, що стосуються профілактики, повідомлення та розслідування корупційних правопорушень. Слід відзначити, що цей розділ розпочинається саме з визначення положень, пов'язаних з профілактикою корупції (ст.20), що включає спеціально визначений комплекс відповідних заходів. Це дає підстави стверджувати, що ЄС приділяє значну увагу саме превентивному напрямку протидії корупції. В наступних статтях цього розділу визначено засади формування національної стратегії щодо запобігання та боротьби з корупцією (ст. 21); вимоги до функціонування антикорупційних органів або організаційних підрозділів (т.22); ресурсного забезпечення їх діяльності (ст.23). Окремо визначено напрями та зміст навчання осіб, які здійснюють розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ст.24). Спеціальну увагу приділено питанням організації належного захисту осіб, які повідомляють про правопорушення або сприяють їх розслідуванню (ст.25). У ст. 26 передбачено необхідність забезпечення наявності ефективних і пропорційних слідчих засобів для розслідування або судового переслідування кримінальних правопорушень, визначених цією Директивою. У разі необхідності ці засоби включають спеціальні слідчі засоби, такі як ті, що використовуються у боротьбі з організованою злочинністю або в інших випадках тяжких злочинів. Питання заморожування та конфіскації майна як заходів, що можуть/ повинні вживатися у кримінальних провадженнях щодо цієї категорії правопорушень, врегульовано у ст. 27. Також акцентується увага на необхідності безпечного обміну інформацією між компетентними правоохоронними органами, зокрема із використанням Системи безпечного обміну інформацією Європолу (SIENA) (ст.28). У ст. 29 визначено права потерпілих, а у ст. 30 — права зацікавленої громадськості на участь у провадженнях.

Крім того, Директива передбачає підстави для відсторонення від посади або переведення на іншу посаду державного службовця (ст. 31).

Розділ IV Директиви присвячено питанням координації між державами-членами та інституціями, органами, офісами та агентствами, які залучаються або можуть бути залучені до розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ст. 32–34), включаючи і оприлюднення статистичних даних щодо корупційних злочинів (п.3 ст. 34).

У розділі V визначено заключні положення, які стосуються внесення змін, уточнень і доповнень до усієї нормативної бази та переліку заходів щодо протидії корупції.

Підсумовуючи аналіз викладених положень, можна стверджувати, що ми спостерігаємо спробу переходу міжнародного антикорупційного кримінального права від стану «декларації про наміри» до стану «реальне правозастосування». Принаймні, положення, закріплені в цій Директиві, формують достатньо уніфікований на загальноєвропейському рівні перелік корупційних кримінальних правопорушень. Такі діяння підривають авторитет та основи належного врядування, завдають істотної шкоди політичним і соціально-економічним процесам, зокрема у сферах ухвалення прозорих політичних рішень, забезпечення добросовісної конкуренції та здійснення публічних закупівель, а також безпосередньо пов'язані з різними формами незаконного збагачення. Передбачені Директивою покарання та інші заходи кримінально-правового характеру, що можуть/мають застосовуватися за вчинення таких діянь, роблять систему протидії корупції більш уніфікованою та реальною. Слід зазначити, що всі такі заходи мають стати обов'язковим орієнтиром для подальших реформ у всіх державах, зокрема й у країнах-кандидатах на вступ до ЄС, включаючи Україну.

Важливість цієї Директиви для України

Стисло визначимо ті завдання, які постають перед Україною, а також систему політичних, економічних і правових заходів, необхідних для впровадження положень цієї Директиви. Хоча для її впровадження передбачено певний перехідний період, підготовку до реалізації відповідних положень доцільно розпочинати вже сьогодні. Коло таких завдань є достатньо широким. Водночас у межах цього дослідження зосередимо

увагу насамперед на тих змінах, яких потребує кримінально-правовий напрям.

Так, попри наявність у чинному КК розвиненої системи антикорупційних кримінально-правових норм, яка, як свідчить судова практика, дає змогу достатньо ефективно протидіяти таким діянням, його положення потребують подальшого вдосконалення з урахуванням положень цієї Директиви. Так, зокрема, ст. 369-2 КК України («Зловживання впливом») потребує внесення змін до диспозицій ч. 1 та ч. 2 у зв'язку з тим, що Директива вимагає чіткої криміналізації не лише відповідних діянь, а й і намір вчинити такі діяння, незалежно від фактичної реалізації такого наміру. Крім того, у ч. 1 ст. 368-3 та ст. 368-4 КК, які передбачають відповідальність за корупційні правопорушення у приватному секторі, доцільно уточнити санкції, пов'язані із позбавленням волі, а також забезпечити їх узгодженість з положеннями, визначеними у Директиві. У цьому ж контексті потребує подальшого опрацювання питання уніфікації поняття «приватного підкупу», відповідальність за який передбачено статтями 354, 368-3 та 368-4 КК. Відповідні зміни мають також стосуватися уточнення та певного розширення поняття «службова особа», яке міститься у примітці до ст. 364 КК.

Відповідно до положень цієї Директиви змін потребують і заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. Зокрема, доцільним є перехід від системи фіксованих штрафів за корупційні правопорушення до таких, за якої розмір фінансових санкцій визначається у відсотковому співвідношенні до річного обороту юридичної особи. Директива орієнтує держави на встановлення штрафів у межах 3–5 відсотків річного обороту юридичної особи за корупційне правопорушення. Окремо слід звернути увагу на те, що щодо юридичних осіб, які створювалися спеціально як «інструмент» реалізації корупційних схем, або в діяльності яких корупція набула системного характеру, Директива передбачає найбільш суворі заходи впливу: примусове припинення діяльності (ліквідація) юридичної особи в судовому порядку. При цьому активи такої юридичної особи можуть підлягати конфіскації на користь держави.

При цьому, і на це необхідно звернути особливу увагу, положення, викладені в цій Декларації, передбачають не лише запровадження більш жорстких заходів, а й впровадження альтернативних заходів, спрямованих на покращення діяльності юридичних

осіб. Наприклад, наявність у будь-якій такій установі ефективної внутрішньої системи юридичного контролю стає необхідною правовою підставою для звільнення компанії від відповідальності або істотного зменшення розміру штрафу. Якщо ж компанія доведе, що відповідне правопорушення було особистим «ексцесом» працівника, а система внутрішнього моніторингу була належним чином побудована та функціонувала, так би мовити, бездоганно, компанія unikне «катастрофічного» для багатьох із них штрафу в розмірі 5 % від обороту. Необхідним також є, з урахуванням положень цієї Директиви, перегляд строків звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), звільнення від покарання та його відбування (ст. 74 КК) тощо.

Конкретні завдання постають і перед КПК, зокрема щодо строків досудового розслідування (ст. 219 КПК), підстав закриття кримінального провадження та особливостей провадження щодо юридичних осіб (зокрема, п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК) та інш, які мають бути узгоджені з вимогами Директиви. Необхідно також уточнити, і Директива прямо на це вказує, питання процесуальних привілеїв та імунітетів щодо всіх осіб, насамперед вищих посадових осіб держави (ст. ст. 480–482 КПК). Зазначмо, що така процедура в Україні вже існує та має належне практичне підґрунтя, однак положення Директиви вимагають, щоб відповідні заходи були максимально адаптовані для забезпечення оперативних можливостей правоохоронних органів щодо здійснення необхідних процесуальних дій стосовно «індульгованих» осіб.

Важливо підкреслити, і це виразно простежується у положеннях Директиви, що, оскільки Україна вже зараз отримує та в майбутньому отримуватиме значні фінансові трансї від ЄС для проведення внутрішніх реформ і відновлення держави (про що вже йшлося вище, хоча й в іншому контексті), корупційні прояви в Україні розглядатимуться як посягання, у широкому розумінні, на бюджет усієї європейської спільноти. Саме тому Директива передбачає можливість здійснення прямого контролю з боку європейських інституцій за кримінальними провадженнями щодо українських високопосадовців, насамперед з боку Європейської прокуратури (EPPO), Європейського офісу з питань боротьби з шахрайством (OLAF) та інших уповноважених структур. У зв'язку з цим, якщо в межах України кримінальне прова-

дження щодо топ чиновника матиме певні «складнощі» під час розслідування, європейські прокурори, відповідно до положень цієї Директиви, можуть здійснювати розслідування самостійно в межах своєї юрисдикції, одночасно ініціюючи блокування рахунків такої особи за межами України. Зі свого боку, для українських антикорупційних органів такий порядок спрощує транскордонне збирання доказів шляхом прямої взаємодії з EPPO. Крім того, судді ВАКС під час кваліфікації відповідних корупційних правопорушень можуть/ повинні застосовувати принцип «дружнього до права ЄС тлумачення» національного законодавства.

Серед таких антикорупційних заходів важливо звернути увагу на так званий «персональний крах», пов'язаний із запровадженням європейських «чорних списків», передбачених цією Директивою. Їх сутність полягає у позбавленні засуджених за корупційні правопорушення осіб права обіймати державні посади, брати участь в інших публічних процесах тощо. Причому, і це необхідно особливо підкреслити, такі особи фактично втрачають можливість отримати будь-який контракт, субсидію чи грант, а також обіймати керівні посади в будь-яких структурах, пов'язаних із державним сектором або фондами ЄС.

Також необхідно звернути увагу на своєрідний спеціальний «тиск» щодо стану «незаконне збагачення». Саме на відповідності між офіційними доходами посадової особи та її реальним способом життя у положеннях цієї Директиви робиться один із ключових акцентів. Існуюча практика «переписування» будинків, елітних автомобілів та іншого майна на родичів або знайомих поступово втрачатиме свою ефективність, оскільки Директива розглядає незаконне збагачення та приховування майна, активів і коштів як взаємопов'язані прояви єдиного злочинного діяння. У зв'язку з цим європейські органи фінансової розвідки відстежуватимуть увесь ланцюг осіб, наближених до відповідного посадовця.

Принаймні, «компроміси», які раніше могли існувати під час вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення, найімовірніше, відійдуть у минуле. Особи,

причетні до корупційних проявів, фактично діятимуть у межах єдиного європейського правового простору, де корупція, як це закріплено у цій Директиві, каратиметься не «символічно», а матиме наслідком тривале позбавлення волі, конфіскацію фінансових активів та руйнування будь-яких перспектив для ведення бізнесу в цивілізованому світі.

Значення для українських правників

Безумовно, конкретизоване значення положень цієї Директиви є важливим для всіх категорій українських правників. Зокрема: а) для теоретиків вона задає нові концептуальні вектори розвитку вітчизняної правової доктрини та гармонізації кримінального законодавства з європейськими стандартами; б) для практиків (суддів, прокурорів, адвокатів, антикорупційних детективів та інш.) виступає тією нормативною основою, яка повинна впливати на кваліфікацію кримінальних правопорушень, умови доказування, оцінку правил корпоративної безпеки та загалом на правозастосовну діяльність в умовах євроінтеграції України; в) для молодих правників і студентів-правників її опанування значною мірою є ключем не лише до отримання нових знань, а й до розуміння сутності нового європейсько-орієнтованого українського права.

Загалом, цю Директиву можна вважати потужним каталізатором формування в Україні юриста «європейського типу». Це має бути професіонал із глибоким розумінням глобальних фінансових процесів, який володіє іноземними мовами, мислить категоріями верховенства права, а голов-

не — має внутрішній етичний компас, що унеможливує будь-які «компроміси» з корупцією. Саме такі фахівці здатні забезпечити реальну, а не декларативну чи паперову інтеграцію України до європейської спільноти.

Необхідно також підкреслити, що в цій Директиві приділено спеціальну увагу необхідності підвищення рівня обізнаності громадян щодо масштабів, особливостей та наслідків корупції. Для досягнення цієї мети передбачається вжиття різноманітних заходів, у тому числі у співпраці з відповідними зацікавленими сторонами, такими як інститути громадянського суспільства, наукові кола та засоби масової інформації. Такі заходи можуть включати, зокрема, створення спеціалізованих інформаційних ресурсів, підготовку збірників публікацій, викладених доступною мовою, проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, семінарів та інших заходів, відкритих для широкої громадськості.

Висновки

На завершення необхідно визначити низку важливих положень. По-перше, первинний характер цього аналізу та обмежений обсяг публікації не дають змоги детально розкрити всі положення цієї Директиви, оскільки вона заслуговує на окремий, спеціальний, послідовний і поетапний аналіз. Водночас, і це вже по-друге, нам необхідно від самого початку врахувати на національному рівні низку важливих положень, які підкреслюють безальтернативний характер цього важливого міжнародного нормативно-правового акта.

1. Висновки, або безальтернативний вектор для України. Для нашої держави успіш-

на імплементація положень цієї Директиви є шляхом до задоволення об'єктивного суспільного запиту на справедливість, реальне очищення державних інституцій та проведення ефективної соціальної політики. У зв'язку з цим звернемо увагу на низку важливих підсумкових положень. Так, положення цієї Директиви є, певною мірою, новим філософсько-доктринальним рівнем осмислення сутності кримінально-правової відповідальності. Не говорячи про «злам» існуючої моделі класичного кримінального права, водночас слід зазначити, що такі доктринальні положення дають змогу дивитися на кримінально-правову матерію не лише, а можливо, при оцінці корупційних та економічних кримінальних правопорушень і не стільки, з позицій традиційного «наказового» підходу, скільки з позицій економічного стримування та функціоналізму. Корупція у цій Директиві, за великим рахунком, не розглядається як індивідуальний протиправний вчинок окремої особи — вона трактується як системний ризик для публічної довіри та стабільності економіки. Саме тому вважається, що через жорстке «заморожування» строків давності, посилення корпоративної кримінальної відповідальності та інші подібні механізми існуючі «лазівки» мають зникнути, а сама відповідальність набути більш реального, ефективного та прагматичного характеру.

2. Законодавчий рівень, визначений у цій Директиві, полягає у правовій уніфікації та ліквідації своєрідних «гаваней» для корупційних проявів. Це знаходить свій вияв у тому, що ЄС, по суті, вперше в історії міжнародного права відмовився від розмитих рекомендаційних підходів і перейшов до прямого наднаціонального імперативу,

встановивши конкретні змістовні, а також, так би мовити, цифрові та відсоткові санкційні орієнтири. Останні, зокрема, полягають у визначенні чіткого кола антикорупційних злочинів, запровадженні широкого поняття «публічна особа», встановленні мінімальних і максимальних строків позбавлення волі, а також уніфікації тривалих строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

3. Корпоративний рівень, який полягає, певною мірою, у зміні бізнес-етики. Для юридичних осіб ця Директива створює правові підстави для своєрідного «корпоративного зламу», переводячи антикорупційну політику зі сфери декларативних намірів у площину «виживання капіталу». Так, запровадження концепції «провини за відсутності нагляду» змушує бізнес відмовлятися від формально проголошеного контролю на користь реальних таких заходів. Аналогічно і «віртуальні» профілактичні заходи вже не можуть розглядатися як достатні, оскільки реальні заходи можуть призвести до накладення штрафів у розмірі 3–5 % від загального річного обороту або до застосування фіксованих санкцій у розмірі до 40 млн євро, включення до «чорних списків» та інших негативних наслідків. Усе це наочно демонструє юридичним особам шкідливість корупції насамперед для них самих та необхідність упровадження реальних і ефективних антикорупційних заходів.

4. Професійний рівень. Положення цієї Директиви формулюють нові вимоги до всіх категорій правників, зокрема щодо їхнього професійного рівня та рівня правосвідомості. Це поширюється на усіх правників, які безпосередньо чи опосередковано, нині або в майбутньому, стосуватимуться цієї проблематики, зокрема суддів, адвокатів, прокурорів, детективів, корпоративних юристів, а також студентів-правників.

Загалом ліквідація правових прогалин та вдосконалення законодавства у сфері протидії корупції, а також забезпечення їх практичної реалізації — це завдання, які мають не лише внутрішній характер. Їх виконання визначить готовність України до повноправного членства в Європейському Союзі. Тому потрібно враховувати, що сьогодні ми, образно кажучи, закладаємо обґрунтований доктринальний антикорупційний фундамент. Ми маємо тверду надію, що ці європейські правові положення стануть реальними, а не залишаться декларативним текстом, що багато в чому залежатиме й безпосередньо від нас.

Рішення про виділення кредиту на €90 млрд для України, зіткнулося з перешкодами в останній момент

Про це повідомив 1 червня на брифінгу у Брюсселі представник Єврокомісії Балаш Уйварі. «Що стосується кредитної угоди, то українська сторона ще має завершити низку технічних і процедурних етапів. Після цього Єврокомісія ухвалить рішення, чи виконала українська сторона вимоги ЄК. Ідея полягала в переказі Україні €9,1 млрд у червні. З цих грошей €5,9 млрд підуть на військові потреби, насамперед на безпілотники, і ще €3,2 млрд — на бюджетні потреби», — повідомив представник ЄК, давши зрозуміти, що у Брюсселі поки що не має чіткого уявлення про терміни завершення необхідних погоджень із Києвом. «Нам належить перевірити, чи є умови для виділення першого траншу в рамках програми макрофінансової допомоги Україні», — додав він.

У Брюсселі також наполягають на тому, щоб виділені кошти на військові потреби Україна в пріоритетному порядку використала на закупівлю безпілотників у європейських виробників, і тільки якщо необхідні озброєння ними не зможуть бути поставлені, постачальниками стали б інші країни-партнери.

Після того, як у грудні минулого року Єврокомісія та Україна підписали меморандум про взаєморозуміння щодо виділення Києву кредиту на €90 млрд на 2026 — 2027 роки, як очікувалося, виплати мали розпочатися в червні.

Умови надання першої частини європейського кредиту Києву перегукуються з вимогами МВФ. Ці умови включають: скасування податкових пільг на міжнародні посилки (окрім товарів для потреб безпеки та оборони); оподаткування доходів, одержаних через цифрові платформи; оновлення стратегії управління державними фінансами; підготовка нового Митного кодексу; продовження військового збору у розмірі 5% ще на три роки у рамках нового закону про підвищення податків. Бюджет України протягом останніх років складається з рекордним дефіцитом. У зв'язку з цим у Києві наполягають, що країна вичерпала власні ресурси та можливості вишукувати додаткові кошти для поповнення бюджету. Однак європейські партнери вимагають, щоб влада знаходила все нові джерела самофінансування, у тому числі за рахунок змін у податковому законодавстві.

Хоча офіційна версія затримки з виділенням Україні першого траншу кредиту на €9,1 млрд, оголошена в Брюсселі, зводиться до суто технічних і процедурних питань і не ставить під сумнів саму політичну стратегію європейської підтримки Києва, звертає

на себе увагу те, що питання про зависли в повітрі Євроспівки про довгостроковий захід про Євро, що довго зависло в повітрі. ЄС на 2028 — 2034 роки.

Під час засідання Ради ЄС із загальних питань, що відбулося минулого тижня, на якому обговорювався загальноєвропейський бюджет 2028 — 2034 років, дебати щодо нього між країнами-донорами та державами-отримувачами коштів досягли кульмінації, позначивши їхні протилежні позиції.

Як повідомляє видання Euractiv із посиланням на джерела в Брюсселі, низка країн Євросоюзу вимагала під час планування довгострокового бюджету посилити нагляд за витрачанням Єврокомісією коштів із кризового резерву, створеного раніше для екстреної допомоги країнам поза ЄС та реагування на несподівані світові кризи.

«Країни хочуть більшого впливу на використання коштів для іноземної допомоги в рамках наступного довгострокового бюджету на тлі занепокоєння з приводу того, як Єврокомісія використала ці гроші в останні роки. Ряд держав вимагають сильніших механізмів нагляду та більшої ролі у затвердженні майбутніх асигнувань», — повідомляє Euractiv.

Затримка з виділенням першого траншу європейської допомоги Києву під час суперечок, що загострилися, про загальноєвропейський бюджет збіглася з новим сплеском дискусії про те, як, коли і на яких умовах Україна може бути прийнята в ЄС або інтегруватися в це об'єднання. Як заявила минулого тижня офіційний представник ЄК Паула Пінью, Єврокомісія вважає, що Україна та Молдова виконали реформи, яких вимагає від них ЄС, щоб ухвалити рішення про відкриття переговорів щодо їх-

нього вступу до Євросоюзу. «Тепер м'яч на стороні Ради ЄС, який вирішуватиме на основі рекомендацій та оцінки Європейської комісії», — повідомила Пінью. Раніше глава ЄК Урсула фон дер Ляйен заявила про те, що «найближчі тижні будуть важливими для ухвалення рішучих кроків у процесі вступу» України до ЄС. Зокрема, це питання обговорюватиметься 16 червня на Раді ЄС із загальних питань.

Як повідомило 1 червня видання Politico з посиланням на міністра з європейських питань та оборони Ірландії Томаса Бірна, Дублін, який з 1 липня обійме посаду голови Ради ЄС до кінця цього року, вважатиме пріоритетними країнами для вступу до ЄС Україну та Чорногорію.

Однак, як уже попередив наприкінці минулого тижня міністр оборони Італії Гвідо Крозетто, вступ України до ЄС був би пов'язаний із численними проблемами та ризиками. «Усім, включаючи німців, відомо, що це дуже складно. Не тільки з політичної точки зору, але й тому, що якщо Україна, враховуючи її розміри та економічну систему, увійде до Європи, то для багатьох країн ЄС негайно розпочнеться дуже серйозна сільськогосподарська криза, чого не можуть допустити навіть у Німеччині», — заявив Крозетто газеті Corriere della Sera. У свою чергу, як заявив глава МЗС Італії Антоніо Таяні, Рим розглядає пропозицію канцлера Німеччини Фрідріха Мерца про «асоційоване членство» України в ЄС. «Ми оцінюємо усі варіанти. Ми подивимося, який варіант буде найкращим. Пропозиція Мерца — один із них», — заявив Таяні, нагадавши, що у черзі на вступ спочатку йдуть балканські країни.

Раніше канцлер ФРН Фрідріх Мерц надіслав листа іншим лідерам держав ЄС та главам Єврокомісії та Євроради, запропонувавши наділити Україну спеціальним статусом «асоційованого члена» ЄС, який дозволить би представникам Києва брати участь у роботі його керівних інститутів, але без права голосу. Однак, за повідомленням українських ЗМІ, президент Зеленський вже виступив проти такої форми приєднання країни до ЄС, назвавши її нерівноправною.

Підготував **Сергій СТРОКАНЬ**

Санкційний комплаєнс в практиці Верховного Суду:

Земельні спори за участю ПрАТ «Київстар»

Санкції є одним із найвпливовіших, але водночас суперечливих інструментів сучасних відносин. Хоча зазвичай очікується, що вони відображатимуть стратегічні цілі держави та суспільний консенсус, їхнє впровадження нерідко супроводжується суттєвими правовими й інституційними викликами. Випадок України демонструє парадоксальну ситуацію: попри широку суспільну підтримку обмеження права власності на стратегічні активи для осіб, пов'язаних із росією, практичне застосування санкцій залишається вибірковим і непослідовним.

Василь ГОСТЮК,
к.ю.н., LL.M. International Business Law

Спираючись на законодавство, судову практику та задокументовані випадки, пов'язані з великими інфраструктурними активами, у статті стверджується, що українські органи влади в низці випадків не забезпечили належного застосування чинних правових механізмів, фактично ігноруючи базові європейські принципи санкційної політики. Аналіз виявляє розбіжності між задекларованою політикою України та практикою її реалізації. У статті зроблено висновок, що ефективна санкційна політика потребує не лише належної законодавчої бази, а й інституційної добросовісності, незалежності і компетентності судової влади та послідовної політичної волі.

В Україні питання санкцій та конфіскації активів набуло особливої актуальності в умовах триваючої збройної агресії російської федерації. Попри проведені законодавчі реформи, зокрема запровадження механізмів конфіскації активів осіб, щодо яких застосовано санкції (Закон України №2257 від 12 травня 2022 року), практична реалізація відповідних механізмів залишається непослідовною та суперечливою.

Хоча частину майна було конфісковано, значні стратегічні активи, зокрема підприємства енергетичного сектору та об'єкти телекомунікаційної інфраструктури, і надалі перебувають під контролем осіб, пов'язаних із російською федерацією. Окремі рішення українських адміністративних і судових органів, ухвалені на користь російських громадян або афілійованих із ними суб'єктів, зокрема щодо надання дозволів на відчуження активів, придбання нового майна,

скасування арештів та затягування передачі права власності на об'єкти критичної інфраструктури, викликають занепокоєння стосовно вибіркового застосування законодавства та наявності інституційних вразливостей у механізмі санкційної політики держави.

Попри те, що конфіскували кілька готелів і торгових центрів, дійсно великі і критично важливі інфраструктурні об'єкти на п'ятий рік війни залишаються власністю росіян. Так, питання повернення в державну власність колишніх обленерго невизначено затягнулося. Більше того, замість конфіскації процес набув зворотного руху.

За дивним збігом обставин, 25 червня 2024 року слідчий суддя Вищого Антикорупційного суду (ВАКС) скасував арешт облгазів у справі №991/3183/24, створивши дуже суперечливий прецедент. Невдовзі вже слідчий суддя Шевченківського районного суду м. Києва Ухвалою від 29.11.2024 року у справі №761/44888/24 скасував арешт активів Фрідмана та інших, пов'язаних з ПрАТ «Київстар» росіян.

Ці судові рішення викликають занепокоєння щодо вибіркового застосування законодавства та наявності інституційних вразливостей української судової системи. Особливо показовим у цьому контексті є контраст із практикою інших юрисдикцій.

Так, 20 листопада 2024 року Високий суд Лондона відхилив апеляцію компанії LetterOne. Компанія, що належить тим самим підсанкційним особам — Михайлу Фрідману та іншим, — оскаржувала рішення уряду Великої Британії, ухвалене відповідно до Закону про національну безпеку

та інвестиції, яким було передбачено примусове відчуження телекомунікаційного провайдера.

Водночас в Україні компанія LetterOne та підсанкційні російські олігархи зберігають контрольний пакет акцій ПрАТ «Київстар». За погодженням з українськими посадовими особами вони безперешкодно здійснили відчуження частини своїх активів, а також у значних масштабах набувають нові — особливо цінні та стратегічно важливі — активи.

Наприкінці 2023 року Україна скасувала арешт 19,8% акцій телекомунікаційного оператора ТОВ «Лайфселл», торгова марка «ЛАЙФ». Ця частка українських активів підсанкційних російських олігархів, вартістю за різними оцінками від 500 млн.євро до 1,5 млрд.євро., була ними успішно продана. Про це, зокрема, повідомив BLOOMBERG, ще раз підкреслюючи, що інформація про належність цього українського активу російським підсанкційним олігархам є широковідомою. Росіяни не лише вільно і вигідно продають свої українські активи, а й успішно купують нові.

Український медичний сервіс Helsi, придбаний через «Київстар» за понад US\$15 мільйонів, перебуває під контролем підсанкційних росіян із серпня 2022 року. Згодом ці самі особи за US\$158 млн. отримали контроль над українським сервісом Uklon. Раніше цього 2026 року ними також було придбано за US\$160 млн. Tabletki.ua — одну з провідних онлайн-платформ для пошуку та замовлення лікарських засобів в аптеках по всій Україні. Нещодавні здобутки «дрібніших» активів включають сонячну електростанцію в Житомирській області потужністю 12,947 МВт, придбану за US\$8,24 млн. у грудні 2025 року, а також регіонального інтернет-провайдера в Кіровоградській області, придбаного за US\$10 млн. у лютому 2026 року. Така невідповідність демонструє розрив між задекларованою санкційною політикою України та практикою її реалізації.

Замість ефективного застосування чинного законодавства з метою конфіскації

активів осіб, щодо власників яких запроваджено санкції, окремі дії державних органів, навпаки, могли сприяти реструктуризації та збереженню таких активів, а також активному збільшенню обсягу власності росіян в Україні. Це порушує ширші питання щодо якості державного управління, інституційної спроможності та послідовності реалізації санкційної політики в Україні.

Особливо цінною є позиція Верховного Суду України. Попри встановлені лондонськими судами факти кінцевого бенефіціарного володіння (КБВ/UBO) російськими підсанкційними олігархами контрольним пакетом акцій єдиного акціонера ПрАТ «Київстар», українські господарські суди різних інстанцій вперто встають на захист інтересів росіян, діючи навіть всупереч усталеній судовій практиці Вищого антикорупційного суду.

Зокрема, постановою від 2 квітня 2024 року Вищого антикорупційного суду по справі №991/8725/23, за участю самого Shell Overseas Investments B.V., закріплено розуміння (тлумачення) категорії «опосередкованого вчинення дій, тотожних здійсненню права розпорядження активами». Судом, серед іншого, підкреслено, що законодавець виділив таку категорію активів як «активи, щодо яких особа прямо або опосередковано вчиняє дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними» з метою охоплення майна, яке формально не належить суб'єкту (підсанкційній особі), але він неформалізовано контролює це майно, визначає його фактичну та/чи юридичну долю, тобто розпоряджається ним. Дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, в контексті змісту та обсягу санкцій, на переконання Суду, повинні трактуватися ширше передбаченої статтею 317 Цивільного кодексу України складової права власності.

На момент розгляду цієї справи структура власності підсанкційного російського бізнесмена Худайнатов в спільному з Shell українському товаристві була прихована значно складніше, ніж структура власності Фрідмана та Авена у «Київстар». Більше того, проведено «розмиття» частки підсанкційної особи з 49% до 2,56% з пропорційним збільшенням частки Shell до 97,44%. Незважаючи на це, Суд постановив зареєструвати 49% частки у статутному капіталі ТОВ «Альянс Холдинг» за державою Україна. Це рішення суду вже виконано, акції зареєстровані за державою Україна і передані ФДМУ. Навіть пересічному громадянину зрозуміла і помітна різниця між публічністю дійсно міжнародної компанії SHELL та

московським VimpelCom, що лише в 2017 році змінив назву на VEON Ltd.

Сьогодні, попри пряму заборону на придбання українських земель і участь у приватизації для російських олігархів (Укази Президента України №726/2022 та №727/2022 від 19 жовтня 2022 року), вони продовжують експансію. Знову ж таки через ПрАТ «Київстар», приватизують українські землі (справи №926/844/25; №926/814/25) та намагаються через суд «віджати» ще більше, але вже приватної землі (справи №926/3602/23; №926/3604/23; № 926/3616/23). При цьому, позиція деяких українських суддів, які послідовно і наполегливо приймають рішення на користь підсанкційних російських олігархів, м'яко кажучи, дуже дивує. У свою чергу Верховний Суд невинувато затягує вирішення абсолютно очевидних справ щодо протиправного заволодіння ПрАТ «Київстар» українськими землями, напевно, розуміючи результат розгляду ймовірних скарг на свої рішення в Суді справедливості Європейського Союзу (CJEU).

Формально санкційний режим визнано елементом публічного порядку України, а виконання рішень або вчинення правочинів на користь підсанкційних осіб може суперечити такому публічному порядку. Теоретичні дискусії та засідання робочих груп щодо меж судового контролю під час застосування санкцій, запроваджених РНБО України та введених у дію указами Президента України, все ще тривають. Певним досягненням у формуванні судової практики стала постанова Верховного Суду від 31 березня 2026 року у справі № 910/11526/24, в якій суд сформулював правову позицію про те, що переоформлення активів з метою обходу санкцій є порушенням публічного порядку, а відповідні правочини є нікчемними.

Водночас численні судові рішення у справах, що стосуються укладення правочинів щодо набуття активів в інтересах підсанкційних осіб, зокрема земельних ділянок, наразі знаходять підтримку у господарських судах різних інстанцій. При цьому суди у таких справах явно не забезпечують належного застосування комплексу правових, організаційних та контрольних заходів, спрямованих на дотримання санкційного законодавства та запобігання прямому чи опосередкованому порушенню санкційних режимів (санкційного комплаєнсу). Санкційний комплаєнс навіть не є предметом обговорення Верховного Суду на спеціалізованих науково-практичних конференціях; складається враження, що за відсутності визнання проблеми вона ніби перестає існувати, що нагадує поведінку відомого птаха, який ховає голову в пісок.

Порушуючи принцип *Jura novit curia* («Суд знає закон»), суди не здійснюють перевірку контрагентів за санкційними списками (США, ЄС, Велика Британія, Україна тощо); не проводять встановлення кінцевих бенефіціарних власників (КБВ/UBO), обмежуючись заявленими вимогами і доводами сторін; відсутній аналіз структури власності сторін щодо яких поширюється санкційний режим. На шляху до «європейських стандартів» правосуддя, досі невіршеною є необхідність прийняття офіційних документів як належних і допустимих доказів мовою оригіналу, хоча би англійською; ширше застосування оригінальних документів, розміщених в мережі інтернет на офіційних ресурсах компетентних органів іноземних держав.

(Далі буде...)

Докази мають бути верифіковані

Роль судової експертизи зростає в умовах війни та застосування міжнародних механізмів відшкодування збитків. Про це наголосив суддя ВП ВС О. Ткачук

Якість доказів, покладених в основу судового рішення, безпосередньо визначає його законність, обґрунтованість і справедливості. Особливе місце висновку експерта зумовлене тим, що саме цей доказ дає змогу суду встановити фактичні обставини, які потребують спеціальних знань, зокрема тих, що стосуються об'єктивної сторони правопорушення або предмета цивільного спору. На цьому наголосив суддя Великої Палати ВС Олег Ткачук на VI Всеукраїнському форумі судових експертів «Сучасна судова експертиза: стан, проблеми та перспективи розвитку в умовах глобальних викликів».

Олег Ткачук вказав на важливість судової експертизи у справах, пов'язаних зі збройною агресією РФ проти України. Триває робота над створенням Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України, почав приймати заяви про шкоду, завдану внаслідок російської агресії, міжнародний Реєстр збитків для України (RD4U).

Суддя зауважив, що хоча процесуальне законодавство не надає йому переваги над іншими доказами, на практиці саме такий висновок відіграє ключову роль у встановленні обставин справи завдяки науково обґрунтованим методам і підходам, які не завжди притаманні іншим джерелам доказів. Але висновок має бути викладений так, щоб суд і кожна зі сторін могли його перевірити та оцінити обґрунтованість застосованих методів. Тобто висновок не може існувати виключно у площині вузькоспеціальних знань. Він має бути об'єктивним і зрозумілим.

Доповідач також зазначив: «Незмінними залишалися основоположні принципи судової експертизи — незалежність, об'єктивність, професійна компетентність та наукова обґрунтованість висновків. Саме вони формують довіру до результатів експертних досліджень і зміцнюють довіру суспільства до правосуддя загалом».

Форум організував Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України.

Звання зобов'язує

Знагоди 105 річниці авторитетного поліцейського закладу в Національній академії внутрішніх справ відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Національна безпека як основа державності: сучасні виклики та механізми реагування», яка об'єднала представників органів державної влади, сектору безпеки й оборони та міжнародних партнерів.

У заході взяли участь авторитетні діячі: Міністр внутрішніх справ України Ігор Клименко, заступник Керівника Офісу Президента України Олег Татаров, перший заступник Голови Національної поліції України — начальник Головного слідчого управління Максим Цуцкірідзе, заступник Голови Національної поліції України — начальник кримінальної поліції Андрій Небитов, командувач Національної гвардії України Олександр Півненко, голова Консультативної місії Європейського Союзу в Україні Рольф Холмбо, старший представник Офісу Японського агентства міжнародного співробітництва в Україні Шота Сузуки, радник з оборонних питань Представництва НАТО в Україні Бруно Джокерс, радник Міністра внутрішніх справ України з питань ветеранської політики Дмитро Фінашин, начальник Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України Роман Бутко та інші поважні гості.

Міністр внутрішніх справ України Ігор Клименко привітав колектив з ювілеєм і зауважив, що головною цінністю академії є люди — викладачі, науковці, курсанти й випускники. «Досвід вимірюється саме людським потенціалом і людським професіоналізмом», — констатував Міністр. Він відзначив вагомий внесок представників академічної спільноти в захист держави під час повномасштабної війни, засвідчив важливу роль випускників НАВС у документуванні воєнних злочинів, розмінуванні деокупованих територій, проведенні криміналістичних досліджень і забезпеченні правопорядку. Увагу зосередив і на підтримці ветеранів, закликавши й надалі створювати гідні можливості для їх працевлаштування та професійної реалізації.

Перший заступник Голови Національної поліції України — начальник Головного слідчого управління Максим Цуцкірідзе зазначив, що протягом останніх років правоохоронна система постала перед безпрецедентними викликами, пов'язаними з дією правового режиму воєнного стану. Сьогод-

ні поліцейські не лише забезпечують правопорядок, а й документують воєнні злочини, працюють із цифровими доказами та протидіють диверсійній діяльності. У цьому контексті, наголосив він, Національна академія внутрішніх справ відіграє ключову роль, адже забезпечує підготовку правоохоронців, здатних ефективно діяти в умовах сучасних загроз.

Привітав колектив академії і ректор НАВС Руслан Сербин. У своєму виступі він подякував усім партнерам за підтримку, насамперед в умовах повномасштабної війни, й акцентував на значущості всебічної співпраці в підготовці персоналу сектору безпеки. Ректор наголосив, що курсанти й викладачі академії здобувають нові знання та практичний досвід передусім завдяки ефективній взаємодії з досвідченими українськими й іноземними фахівцями.

До привітань також долучився радник з оборонних питань Представництва НАТО в Україні Бруно Джокерс. Він засвідчив незмінну підтримку України з боку НАТО та відзначив вагомий внесок Національної академії внутрішніх справ у підготовку професіоналів, які захищають закон, права і свободи громадян, зміцнюють безпеку держави. На його переконання, саме професіоналізм, дисципліна й відданість справі є основою стійкості України в умовах війни.

Під час урочистої частини заходу відбулося нагородження представників постійного та перемінного особового складу Національної академії внутрішніх справ. Відзнаки вручили за сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у розвиток освіти й науки. Академія залишається осередком, де формують знання, гартують характер й утверджують професійні цінності майбутніх правоохоронців.

За викрадення, катування та вбивство — 12 років позбавлення волі

Обвинувальний вирок Сергію Мисливому у справі про викрадення та катування Юрія Вербицького та Ігоря Луценка у січні 2014 року.

1 червня 2026 року суддя Білоцерківського міськрайонного суду Віктор Примаченко оголосив вирок у справі за обвинуваченням Сергія Мисливого. Суд визнав Мисливого винним у викраденні Юрія Вербицького та Ігоря Луценка з Олександрівської лікарні та їх катуванні. Але змінив кваліфікацію злочину, який інкримінувала прокуратура, з частину 3 ст. 146 на частину 2 ст. 146 КК України. Це означає, що Суд «не побачив» тяжких наслідків викрадення.

Після зміни обвинувачення у 2023 році в цій справі Мисливому інкримінували: викрадення людини, вчинене стосовно двох осіб, що супроводжувалося заподіянням потерпілому фізичних страждань і спричинило тяжкі наслідки у вигляді смерті потерпілого — ч. 3 ст. 146 КК України; катування, здійснене за попередньою змовою групою осіб — ч. 2 ст. 127 КК України.

Сергія Мисливого затримали у березні 2020 року. Перебування під вартою з 08.08.2021 заховується у строк покарання з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. У вересні 2021 року обвинувальний акт у справі скерували до Бориспільського міськрайонного суду Київської області. У грудні 2021 року апеляційний суд змінив підсудність. 21 січня 2022 року Білоцерківський міськрайонний суд призначив розгляд справи по суті. 25 травня 2026 року завершилися дебати у справі.

Також у Білоцерківському міськрайонному суді слухається інша справа за обвинуваченням Сергія Мисливого та Івана Новотного по епізоду щодо викрадення і вбивства Юрія Вербицького, викрадення Ігоря Луценка. Вони обвинувачуються в участі у злочинній організації та перешкоджанні мирним зібранням. Окремо Новотному інкримінується незаконне позбавлення волі та викрадення двох осіб, а Мисливому — вбивство Юрія Вербицького; використання та підбурювання до підробки паспорта громадянина України. Триває судовий розгляд.

Як відомо, Ігоря Луценка і Юрія Вербицького викрали з Олександрівської лікарні в Києві 21 січня 2014 року. Вивезли за місто й катували протягом багатьох годин. Після катувань Ігоря і Юрія вивезли й

кинули в різних місцях у лісі. Ігор Луценко врятувався. Тіло Юрія Вербицького 22 січня знайшли в лісі за 500 метрів від дороги Гнідин-Петрівське.

Слідство встановило коло осіб, які причетні до викрадення, безпосередньо катування, вбивства та організації цього злочину. Оскільки є вироки, які набрали законної сили, велика частина інформації по цьому епізоду — не просто дані слідства, а доведений у суді факт. Хоча судовий розгляд в багатьох справах все ще триває.

Пізніше викрадених майданівців перевезли у гараж на території гаражного кооперативу «ГСК-12» по вул. Зрошувальній 2, в Дарницькому районі Києва, де тортури продовжились. За матеріалами слідства, гараж злочинцям надав водій мікроавтобуса Віктор Тиднюк, якому було пред'явлено підозру і навіть передано обвинувачувальний акт до суду, але він втік з-під домашнього арешту інсценізувавши власне викрадення та смерть, і переховувався у росії.

Юрія вивезли з гаража по вул. Зрошувальній в Києві після багатогодинних тортур, залишили на околиці села Гнідин Бориспільського району Київської області на відстані близько 500 метрів від дороги вглиб лісу. Йому завдали ще декілька ударів по голові та тулубу, після чого залишили неприємного помирати на морозі.

Юрія Вербицького та Ігоря Луценка катували близько 9 годин. Катували жорстко настільки, що Ігор Луценко просив дати можливість помолитися перед смертю, а отже, був упевнений у тому, що їх обох уб'ють. Згідно з результатами СМЕ, Вербицькому кати зламали 13 ребер (деякі ребра — в кількох місцях), грудину. Вбивці нанесли Юрію не менш ніж 30 травмуючих ударів у різні місця.

Версія слідства та інші провадження в судах. За версію слідства, під час Революції Гідності, посадові особи розробили план залякування учасників акцій протесту. Він зокрема передбачав застосування до протестувальників насильства, притягнення їх до кримінальної відповідальності та обрання відносно них найсуворішого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

До реалізації цього плану залучили працівників оперативних підрозділів міліції та наближених до керівництва держави громадян, які, своєю чергою, залучали на оплатній основі інших цивільних осіб — тітушок.

21 січня 2021 року Європейський суд з прав людини оприлюднив рішення у 5-ти справах, по подіях Майдану. Зокрема по справі *Lutsenko and Verbytskyy v. Ukraine* (12482/14 та 39800/14) — щодо викрадення та катувань Юрія Вербицького та Ігоря Луценка і вбивства Юрія Вербицького.

Розглянувши скарги заявників Сергія Вербицького (брата вбитого Юрія Вербицького) та Ігоря Луценка, чий інтерес в ЄСПЛ представляла адвокат Євгенія Закревська та Юлія Науменко, Суд вирішив, що мало місце порушення прав заявників, передбачених Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод, а саме: ст. 3 — Заборона катування, ст. 2 — Право на життя, п.1 ст. 5 — Право на свободу та особисту недоторканність, ст. 11 — Свобода зібрань та об'єднання.

Позиція Європейського суду. Європейський суд також зазначив, що вважає встановленим, що викрадення і тортури І. Луценка і Ю. Вербицького було вчинено або по інструкції правоохоронців, та/або під їхнім контролем. Або щонайменше за їхньої згоди та сприяння. Відповідно до ст. 3 Конвенції, Україною порушено також матеріальний аспект. Приймаючи це до уваги, відповідальність за смерть Вербицького також лежить на державі-відповідачі.

Підготувала **Лариса КОЗАЧЕНКО**, за матеріалами кримінальних проваджень

Лікувальні властивості косметичного засобу без реєстрації — поза законом

Поширення неправдивих відомостей про лікувальні властивості косметичного засобу без його реєстрації як лікарського препарату є введенням споживачів в оману та недобросовісною конкуренцією.

Поширення суб'єктом господарювання на упаковці косметичного засобу інформації про його здатність лікувати захворювання без відповідної реєстрації виробу в Державному реєстрі лікарських засобів України є повідомленням неправдивих відомостей. Для кваліфікації таких дій як недобросовісної конкуренції достатньо самого факту поширення інформації, що може вплинути на наміри споживачів щодо придбання товару, незалежно від настання реальних збитків для конкурентів. Такий висновок зробила колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Виробник косметичного засобу звернувся з позовом до Антимонопольного комітету України (АМК) про визнання недійсним рішення, яким його дії кваліфіковано як порушення ст. 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» у

вигляді поширення інформації, що вводить в оману, та накладено штраф.

У рішенні АМК зазначено, що на упаковці косметичного засобу «Ротокан» містилися відомості про його ефективність при запальних захворюваннях ротової порожнини, які могли створювати у споживачів враження про його лікарські властивості. Водночас зазначений засіб не був зареєстрований як лікарський препарат, а заявлені властивості не були підтвержені належними дослідженнями. Опитування споживачів показало, що така інформація впливає на рішення про купівлю та сприймається переважно як характеристика лікарського засобу. У зв'язку з цим АМК дійшов висновку, що поширена інформація є неправдивою та може надавати виробникові неправомірні конкурентні переваги.

Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовили, зазначивши, що виріб,

який позиціонується як такий, що застосовується при запальних захворюваннях слизової оболонки порожнини рота, повинен бути внесений до Державного реєстру лікарських засобів України. Позивач, не проводячи клінічних випробувань косметичного засобу, міг отримати неправомірні переваги над іншими виробниками не завдяки власним досягненням, а через поширення неправдивої інформації.

Переглядаючи справу, Верховний Суд зазначив, що поширення інформації, яка вводить в оману, як прояв недобросовісної конкуренції має оцінюватися в контексті конкурентних відносин і охоплює повідомлення неповних, неточних або неправдивих відомостей, які вплинули або можуть вплинути на наміри споживачів. Для кваліфікації порушення не вимагається настання негативних наслідків — достатньо встановлення самого факту таких дій або можливості їх впливу.

Суди встановили, що позивач поширював на упаковці косметичного засобу інформацію, яка за своїм змістом створювала у споживачів уявлення про притаманні лікарському засобу властивості, хоча такий засіб не був зареєстрований як лікарський. Результати опитувань підтвердили, що ця інформація впливає на наміри споживачів і сприймається більшістю як лікарський засіб. Верховний Суд дійшов висновку про правильне застосування судами попередніх інстанцій ст. 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій — без змін.

Постанова КГС ВС від 20 березня 2026 року у справі № 910/9006/25

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;

Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;

Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;

Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;

Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;

Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології,
член-кореспондент НАПрНУ;

Микола ОНИЩУК,
ректор НШСУ, д.ю.н.;

Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;

Ангела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ:

ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА ІІ ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincopress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

3 приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincoprint@gmail.com

066-003-21-64
04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
www.yurincopress.com
yurincop.print@gmail.com
golovred@yurincop.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви. Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото. Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети. Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес». Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ».

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 22.06.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

І. А. Смаль **Теоретичні та практичні аспекти використання електронних доказів у кримінальному процесі України:** монографія.

Юрінком Прес, 2025. 282 с.

ISBN 978-617-8498-03-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів використання електронних доказів у кримінальному процесі України. У роботі було досліджено витoki, становлення та розвиток концепції електронних доказів у кримінальному процесі крізь призму доктринальних підходів, судової практики та технологічного прогресу. Виділено характерні ознаки електронних доказів, окрему увагу приділено дослідженню правової природи електронних доказів, що сприяло пошуку додаткових аргументів щодо необхідності виділення електронних доказів як самостійного процесуального джерела.

Логічною частиною роботи став розгляд проблемних питань дотримання «права на приватність» під час провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано низку висновків та пропозицій змін до законодавства, спрямованих на удосконалення як нормативної регламентації, так і практики використання в кримінальному провадженні електронних доказів.

Монографія буде корисною для юристів-практиків, учених-правознавців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.

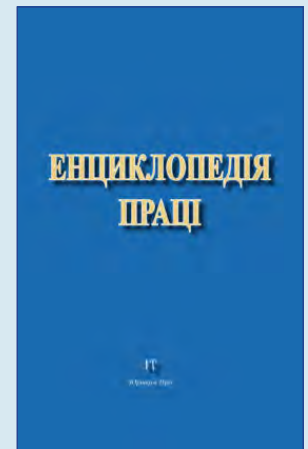

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПРАЦІ

Енциклопедія праці // За редакцією Л. Остапенка, рецензенти: О. Г. Боднарчук, В. С. Ковальський, І. О. Личенко, Юрінком Прес, 2025. 182 с.

ISBN 978-617-8498-13-9

У сучасних умовах праця людей стала одним із чинників національної стійкості. Групою вчених на основі практичного досвіду розроблено визначення найпоширеніших термінів, які мають стосуються праці та трудових відносин. Розміщено довідкові матеріали щодо застосування цих термінів у нормативно-правових актах України, використанню їх у навчально-науковій роботі. Розроблена Енциклопедія Праці сприяє формуванню спільного розуміння й використання відповідних термінів фахівцями, представниками владних структур, дослідниками, медіа й громадськістю, а також підвищенню ефективності комунікації у сфері праці на національному та міжнародному рівнях.

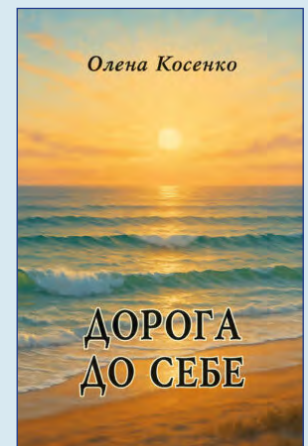
ДОРОГА ДО СЕБЕ

О. Косенко **ДОРОГА ДО СЕБЕ** Юрінком Прес, 2025. 164 с.

ISBN 978-617-8498-12-2

«Дорога до себе» — це історія жінки, яка через пригоди, любов, дружбу і спогади знову знаходить сенс життя.

Це книга про людей, які живуть усупереч війні, попри її жахіття. Живуть, пам'ятають і не втрачають світла душі.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

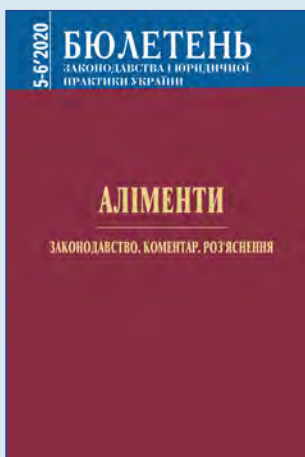
Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

